

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

**ODSUN OBYVATELSTVA NĚMECKÉ
NÁRODNOSTI Z PLESNÉ V LETECH
1945–1948**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Lukáš Svoboda

Historie se zaměřením na vzdělávání, Specializace v pedagogice

Vedoucí práce: PhDr. Karel Řeháček

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plesná, 17. 4. 2018

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Rád bych poděkoval PhDr. Karlu Řeháčkovi za cenné rady, věcné připomínky a vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Také bych tímto rád poděkoval všem zaměstnancům Státního okresního archivu Cheb za ochotu a poskytnuté archiválie.

OBSAH

ÚVOD	3
1. OBYVATELSTVO NĚMECKÉ NÁRODNOSTI V ČESKOSLOVENSKU	5
1.1 Postavení obyvatelstva německé národnosti po skončení války	5
1.1.1 Diskriminační opatření	6
1.1.2 Výjimky z opatření	7
1.2 Odsun obyvatelstva německé národnosti	8
1.2.1 Odsun obyvatelstva německé národnosti	9
1.2.2 Problémy odsunu	12
1.2.3 Dodatečný odsun v letech 1947–1948	13
1.2.4 Přesun obyvatelstva do vnitrozemí	14
2. MĚSTO PLESNÁ	15
2.1 Obecný vývoj Plesné do 20. století	15
2.2 Obecný vývoj Plesné do roku 1945	16
2.3 Obyvatelstvo v Plesné	17
3. ODSUN OBYVATELSTVA NĚMECKÉ NÁRODNOSTI Z PLESNÉ	19
3.1 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Plesné	20
3.1.1 Rok 1945	20
3.1.2 Rok 1946	22
3.1.3 Rok 1947	27
3.1.4 Specialisté	28
3.1.5 Antifašisté	29
3.2 Odsun obyvatelstva německé národnosti ze Šneků	31
3.3 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Vackova	34
3.4 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Velkého Luhu	35
3.5 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Klinghartu	37
ZÁVĚR	39

SUMMARY	41
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY	42
SEZNAM ZKRATEK	44
SEZNAM PŘÍLOH	45
PŘÍLOHY	I

ÚVOD

Po skončení druhé světové války bylo po stovkách let společného života českého a německého národa v rámci jednoho státního útvaru rozhodnuto o odsunu většiny obyvatelstva německé národnosti. Jedním z mnoha měst v českém pohraničí, kterého se odsun týkal, byla Plesná nacházející se v okrese Cheb. Na Chebsku patřila v této době k největším městům celého okresu především díky svému průmyslu, který byl znám po celém světě. Právě zmapování tématu vysídlení drtivé většiny obyvatelstva německé národnosti z Plesné do Německa jsem si vybral jako téma své bakalářské práce, protože zde bydlím a toto téma dosud nebylo zpracováno. Otázka postavení obyvatelstva německé národnosti v Československu po roce 1945 byla, je a ještě dlouho bude předmětem historického výzkumu, a proto jsem chtěl přispět částečným výzkumem odsunu z oblasti, která dosud nebyla zmapována.

Práce obsahuje několik na sebe navazujících kapitol, které se vnitřně dále člení. Po úvodu, jehož cílem bylo nastínit smysl a význam práce, následuje kapitola, která charakterizuje obecný odsun obyvatelstva německé národnosti z českého pohraničí v letech 1945–1948. Zbývající kapitoly se již týkají samotné Plesné. Druhá kapitola se zabývá obecným vývojem Plesné od první zmínky až do 20. století, kterému je zde věnována největší pozornost, jelikož je zde řešen vztah mezi českým a německým obyvatelstvem, mezi kterými byl v Plesné nepoměr. I přes veliký počet obyvatel byl v Plesné malý počet obyvatelstva české národnosti, neboť Chebsko, ve kterém leží i Plesná, od středověku patřilo k oblastem s převahou německého obyvatelstva. Následující kapitola už se zabývá samotným odsunem obyvatelstva německé národnosti z Plesné a jejích osad, kterými byly Šneky, Vackov, Velký Luh, Klinghart (Křižovatka) a Steingrub (Lomnička). Vyjma Lomničky, u níž záznamy o odsunu obyvatelstva německé národnosti chybí, je věnována odsunu obyvatelstva z každé části Plesné samotná podkapitola.

Cílem práce byl pokus o podrobný pohled na problematiku obyvatelstva německé národnosti v Plesné v letech 1945–1948. Z časového hlediska je práce vymezena na jedné straně rokem 1945, kdy skončila 2. světová válka, a na druhé straně rokem 1948, kdy došlo k vysídlení většiny obyvatelstva německé národnosti z Plesné. Výsledkem výzkumu je předložená syntetická kvalifikační práce regionálního charakteru.

Práce vznikla na základě archivního výzkumu archiválií, studia celostátní a regionální odborné literatury a výpovědi pamětníka (metoda oral history), který si ale nepřál být v této práci jmenován. Primární a nejdůležitější základnu tvořily archiválie nacházející se v péči Státního okresního archivu v Chebu. Odborná literatura byla použita především v kapitole,

kteřá charakterizuje obecný odsun obyvatelstva německé národnosti z českého pohraničí, jelikož o odsunu z Plesné nebyla vydána žádná publikace, která by se detailně zabývala daným tématem v tomto konkrétním mikroregionu.

Z hlediska metodologie byla většinou využita přímá induktivní metoda odborné práce, která spočívala v analýze a interpretaci využitých historických pramenů. Z vedlejších metod byly využity matematické statistiky, biografické a prosopografické metody či již zmíněná metoda oral history.

Práce má ambice přispět k zaplnění chybějících informací o odsunu německého obyvatelstva z oblasti, která ještě v rámci odsunu nebyla detailně vyzkoumána. Vzhledem k úzkému regionálnímu zaměření může být využita k publikování v regionálním Sborníku Muzea Karlovarského kraje či k výuce regionálních dějin na školách v Plesné či na Chebsku.

1. OBYVATELSTVO NĚMECKÉ NÁRODNOSTI V ČESKOSLOVENSKU

Vztahy mezi obyvatelstvem české a německé národnosti, které pospolu dokázalo žít na jednom území po tisíc let, prošly během 19. a 20. století složitým vývojem.¹ Obyvatelstvo německé národnosti, jež žilo před válkou i po válce v Československu, mělo být po skončení 2. světové války „postiženo“ za rozbití Československa a následné vyhlášení protektorátu, který pak ovládalo nacistické Německo pod vedením Adolfa Hitlera. Ovládnutí Československa nacisty předpověděl už Edvard Beneš, když před válkou napsal: *„Po první světové válce napsal jsem knížku o smyslu československé národní revoluce a předpověděl jsem, že u nás německá nacionální buržoazie se jednou pokusí o kontrarevoluci; a že nebude mezi námi pokoj, dokud tato buržoazie nebude přinucena podobnou revolucí, jakou prožili už v dřívějších stoletích Češi, skutečně projít.“*²

Mezi českými politickými představiteli se o plánované odvetě vůči obyvatelstvu německé národnosti začalo hovořit ihned po konferenci v Mnichově na podzim 1938, ale k definitivnímu rozhodnutí došlo až po skončení války. Edvard Beneš k této situaci pronesl: *„Bylo mi jasno hned po Mnichově, že až jednou půjde o odstranění mnichovské dohody a jejích důsledků, bude musit být řešena zásadně a definitivně pro náš stát i otázka menšinová, a speciálně otázka našich Němců.“*³ Hlavním cílem československých politiků bylo vytvoření národního státu Čechů a Slováků a likvidace neslovanských menšin, jednak jejich vystěhováním, jednak jejich odnárodněním.⁴

1.1 Postavení obyvatelstva německé národnosti po skončení války

Obyvatelstvo české a slovenské národnosti, víceméně bez ohledu na jeho sociální postavení či politickou orientaci, zasáhla po skončení války celkem očekávaná a pochopitelná vlna protiněmeckého nacionalismu. Odpor proti Němcům byl u obyvatelstva ještě více zvětšován názory politiků a intelektuálů.⁵ Češi a Slováci silně toužili po odplatě, která byla podporována také osobními svědectvími navrátilců z koncentračních táborů či svědků zločinů nacistů v posledních dnech války. Touha po odplatě způsobila doslova *„celostátní hon na Němce v rámci trestání jejich domnělé kolektivní viny“*.⁶

¹ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci proti Československu na západě Čech (1918–1920)*. Plzeň : Karel Řeháček, 2008. ISBN 978-80-254-3358-4, s. 10.

² BENEŠ, Edvard – NOVOTNÝ, Karel (ed). *Odsun Němců z Československa: Výbor z Pamětí, projeví a dokumentů 1940–1947*. Praha : Dita, 1996. ISBN 80-85926-06-7, s. 24.

³ Tamtéž, s. 17.

⁴ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 15.

⁵ Tamtéž, s. 21–22.

⁶ Tamtéž, s. 22.

Požadavky na řešení německé otázky se zabývaly všechny politické strany, nejsilněji národní socialisté a komunisté. Zásadní roli sehrál především Edvard Beneš, který prohlásil: „Činím německý národ jako celek za nacismus a všechny jeho zločiny, jimiž se navždycky před celou historií lidstva tak smutně proslavil, odpovědným. Vím, že byli Němci jednotlivci, kteří si této hrůzy byli vědomi. Ale jde o přímou vinu převážné většiny Němců, a proto Němci jako celek jsou odpovědní.“⁷ Objevovaly se také myšlenky typu: „Není Němců dobrých, jsou jen špatní a ještě horší.“⁸ Němci v Československu se i proto po skončení 2. světové války dostali do postavení bezprávné skupiny obyvatel, na jejich movitý a nemovitý majetek byla uvalena národní správa a posléze byla jeho většina bez náhrady zkonfiskována ve prospěch státu, obyvatelé německé národnosti byli zbaveni státního občanství, občanských práv a právní ochrany.⁹

1.1.1 Diskriminační opatření

Vůči obyvatelstvu německé národnosti byla dále zavedena rozsáhlá diskriminační opatření, která jej omezovala téměř v celém jeho životě. Pro osoby německé národnosti byla zavedena pracovní povinnost, jejich byty a jiné místnosti byly vyloučeny ze systému ochrany nájemníků, zanikly jim pracovní či učební poměry, dávky podle zákona o péči o vojenské a válečné poškozence a oběti války, bylo jim upřeno aktivní i pasivní volební právo do závodních rad, ztratily nárok na zaopatření na zkonfiskovaném německém majetku, občanům německé národnosti nebylo možno přidělovat malé a střední majetkové podstaty a nemohl jim být přidělen pozemkový majetek ani rodinné domky. Na vysídlené osoby německé národnosti, které neoprávněně vstoupily na československé území, čekaly přísnější tresty a všem osobám německé národnosti byla také odňata vojenská hodnost.¹⁰

Němci byli omezeni v mnoha oblastech jejich životů. V rovině trestně-právní se jednalo např. o vydání a aplikaci tzv. retribučních dekretů; v rovině společenské např. o ztrátu volebního práva, rušení německých veřejných i soukromých škol, omezení možnosti docházky německých dětí do českých škol, omezení možnosti uzavírat sňatky, zákaz služby v armádě, faktickou likvidaci německé evangelické církve, omezení kázání římskokatolických duchovních v německém jazyce či vytlačování němčiny z veřejného života; v rovině finanční a majetkové šlo např. o konfiskace finanční hotovosti a cenností,

⁷ STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha : Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 58–59.

⁸ HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. Praha : Prago Media, 1996. ISBN 80-901533-7-2, s. 113.

⁹ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 16.

¹⁰ Tamtéž, s. 16–17.

zajištění a konfiskace movitého i nemovitého majetku nebo nevýhodnou směnu říšských marek za československé koruny; v sociální rovině např. o téměř plošný zákaz výkonu veřejných služeb, zastavení vyplácení dávek důchodového pojištění či vydávání přidělů potravin srovnatelných kvalitou i kvantitou s potravinovými dávkami, které byly během okupace poskytovány Židům.¹¹

Přídělový systém se rodin dotkl již v prvním poválečném týdnu. Nejdříve to byly potravinové lístky na mouku, chléb, čaj a kávu, ale v dalších týdnech už byly zavedeny lístky i na ostatní základní potraviny či třeba mýdlo. Zaveden byl bodový systém pro nákup textilií, tzv. šatenky, tabákových výrobků, tzv. tabačinky, a zavedeny byly různé výdejní lístky a poukazy pro těžce pracující, dále děti, nastávající matky a nemocné. Byla nouze o ryby, špek, vepřové maso, vázlo rovněž zásobování margarínem, máslem, vejci a mlékem.¹²

Diskriminace obyvatel německé národnosti se projevovala i tím, že museli být přihlášení k pobytu a viditelně nosit na oděvu zvláštní označení (např. bílou, žlutou, červeno-bílou či rudou pásku na rukávu, někde i s písmenem N, specialisté s označením E), museli pracovat převážně ve fyzicky náročných provozech (dolech, průmyslových podnicích, zemědělství), a to buď bezplatně, nebo za nižší mzdy než ostatní zaměstnanci. Němcům byly přidělovány horší byty, měli obtíže při uzavírání manželství s osobou české nebo slovenské národnosti, nebyla jim vydávána povolení k řízení motorových vozidel ani licence k držení rádiových přijímačů. Dokonce jim bylo znemožňováno členství ve sportovních a tělovýchovných organizacích. Měli zákaz volného pohybu bez zvláštního povolení, vycházení z bytů po určité hodině i používání veřejných dopravních prostředků. Museli odevzdat radiopřijímače a jízdní kola, nakupovat směli pouze v pevně stanovenou dobu, měli zakázané návštěvy veřejných a kulturních institucí.¹³

1.1.2 Výjimky z opatření

Opatření proti Němcům však neplatila pro veškeré obyvatelstvo německé národnosti. Na výjimky a úlevy z nich měli za určitých okolností nárok příslušníci národnostně smíšených manželství, němečtí antifašisté a specialisté a jejich rodiny.¹⁴

Zvláštní skupinou občanů s německou národností byli tzv. antifašisté, což byli Němci, kteří se postavili proti nacismu a byli jím za to pronásledováni. Takovým občanům měly být

¹¹ STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha : Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 80–82.

¹² KURAL, Václav – RADVANSKÝ, Zdeněk. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem : Albis international, 2002. ISBN 80-86067-66-1, s. 153–154.

¹³ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 18.

¹⁴ Tamtéž, s. 19.

poskytnuty některé úlevy z opatření proti německému obyvatelstvu. Příslušníci levicových politických stran a demokratických organizací byli ihned po okupaci pohraničí vystaveni tvrdé perzekuci: byli zatýkáni, vyslýcháni a jinak pronásledováni. Antifašisté dokonce v letech 1939–1945 vyvíjeli odbojovou činnost ve větších i menších ilegálních skupinkách. V západních Čechách bylo celkem 23 takových skupin.¹⁵ O vysídlení antifašistů bylo rozhodnuto vydáním výnosu dne 26. listopadu 1945, podle něhož měli být vysídleni do sovětské okupační zóny. Nepočítalo se s odchodem osob, které měly svědčit před mimořádnými lidovými soudy nebo byly považovány za nepostradatelné pracovní síly, odborníky a specialisty. Různé zprávy uvádějí, že do konce roku 1945 odešlo několik tisíc antifašistů s příslušníky jejich rodin.¹⁶

Na rozdíl od antifašistů, kteří byli se soužitím s Čechy spokojeni, tvořili další zvláštní skupinu Němci, kteří nebyli v Československu spokojeni. Byli to Němci, kteří byli považováni za kvalifikované pracovní síly, specialisty a odborníky. Z opatření proti osobám německé národnosti se měli vyjmout ti zaměstnanci, kteří byli zapotřebí k udržení výroby v důležitých oborech a závodech. Speciálně se to týkalo německých pracovních sil v hornictví, kde se ihned v prvních týdnech po osvobození objevily hlasy požadující ponechání německých horníků v Československu.¹⁷

Veřejně kritizován byl především styk obyvatelstva české, slovenské či jiné slovanské národnosti s Němci, mnohdy vedl dokonce i k nucenému vysídlování takovýchto tzv. státně nespolehlivých živlů z pohraničních oblastí. K vyvrcholení odplaty proti Němcům došlo během několika krvavých masových incidentů (např. v Lanškrouně, Přerově či Postoloprtech). V mnoha případech byli Němci alespoň násilně vyhnáni ze svých domovů s minimem majetku.¹⁸

1.2 Odsun obyvatelstva německé národnosti

Hlavním cílem poválečné politické reprezentace bylo vybudování nového Československa jako ryze slovanského státu, což mělo být zajištěno i jeho národnostním složením. K tomu mělo dojít především zbavením se neslovanských menšin, zejména Němců a Maďarů. Obyvatelstvo německé národnosti mělo být nuceně vysídleno do sousedního Německa, k čemuž docházelo okamžitě po skončení války až do počátku 50. let.

¹⁵ STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha : Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 140–143.

¹⁶ Tamtéž, s. 154–155.

¹⁷ Tamtéž, s. 155–156.

¹⁸ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 23–24.

V Československu se na sklonku války nacházelo 3,4–3,5 milionu civilního obyvatelstva německé národnosti, z toho bylo údajně 3,3 milionu tzv. sudetských Němců.¹⁹

1.2.1 Odsun obyvatelstva německé národnosti

Bezprostředně po skončení války se jednalo o tzv. divoký odsun, tj. o násilné vysídlování či spíše vyhánění, které probíhalo několik hodin, během nichž museli vybraní Němci obstarat povolená zavazadla, zásoby potravin a peníze. Týkal se Němců, kteří přišli na území Československa po roce 1938, a tzv. národních hostů.²⁰ V pohraničních oblastech osídlených Němci byla zřizována internační střediska, do kterých byly přemísťovány i celé obce či čtvrti.²¹

Od začátku června 1945 byly připravovány směrnice pro realizaci řádného odsunu Němců. Vysídlování však tvrdě naráželo na odpor americké i sovětské okupační správy v Německu a Československu, ani v jedné totiž nebyli krátce po válce připraveni na větší počet vysídlenců. Kritizována byla i skutečnost, že z Československa byli násilně vysídlováni i tzv. českoslovenští Němci.²²

Situace byla vyřešena na konferenci v Postupimi v létě 1945, ke které se takto vyjádřil Edvard Beneš: *„Celá otázka našich Němců byla pak prakticky vyřízena na konferenci Sovětského svazu, Spojených států a Velké Británie v Postupimi v červenci roku 1945, kde byl odsun Němců z našich zemí mezinárodně usnesen, a pak v letech 1945 až 1946 definitivně námi za vedení a pod plnou a stálou kontrolou Spojených států amerických proveden. Veliká a osudová kapitola našich dějin, která tolikrát v nich rozhodovala o celém našem osudu – a byla by v našich dějinách aspoň dvakrát zavinila naši národní smrt – byla tím konečně uzavřena.“*²³

Již 20. listopadu 1945 schválila Spojenecká kontrolní rada pro Německo plán odsunu. Byly stanoveny celkové počty vysídlenců z jednotlivých zemí, jejich rozdělení do okupačních zón, časové lhůty odsunu a počty odsunovaných v jednotlivých etapách. Hlavním cílem

¹⁹ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 25.

²⁰ Tzv. národní hosté byli uprchlíci německé národnosti z mnoha oblastí, které bylo během války okupováno Německem.

²¹ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 26.

²² Tamtéž, s. 28.

²³ BENEŠ, Edvard – NOVOTNÝ, Karel (ed). *Odsun Němců z Československa: Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940–1947*. Praha : Dita, 1996. ISBN 80-85926-06-7, s. 28.

československé vlády bylo vystěhovat co největší počet německých občanů v co nejkratší době.²⁴

Vlastní realizací odsunu bylo pověřeno ministerstvo vnitra, které jej provádělo svými oblastními orgány za spolupůsobení národních výborů či správních komisí, úřadů národní bezpečnosti, vojenské, dopravní, finanční či zdravotní správy. V rámci příprav na organizovaný transfer byla především vybudována sběrná a odsuvná střediska. Souběžně s tím byla provedena evidence veškerého obyvatelstva německé národnosti, které bylo na podzim 1945 rozděleno do osmi tzv. odsunových kategorií podle jeho společenské prospěšnosti. První kategorii tvořili uprchlíci a Němci, kteří se na území Československa přistěhovali po 1. říjnu 1938; druhou tzv. provinilci; třetí bývalí veřejní zaměstnanci, kteří se stali nezaměstnanými; čtvrtou zemědělci; pátou majitelé podniků a živností; šestou příslušníci svobodných povolání; sedmou dělníci a osmou různí, např. opuštěné rodiny, které nebylo možno zařadit do pracovního procesu.²⁵

Nejprve měli být ze státu vysídleni Němci, kteří se přistěhovali po 1. říjnu 1938, pak měli následovat ti, kteří měli před tímto datem československou státní příslušnost. V první etapě mělo dojít k odsunu postradatelné inteligence, nepotřebných živnostníků a dělnictva průmyslových a jiných podniků, které bylo nadbytečné. Ve druhé etapě měli být odsunuti všichni ostatní Němci kromě zemědělců. Zemědělci měli být odsunuti ve třetí etapě podle toho, jak budou osidlovány jejich majetky.²⁶

První transport obyvatelstva německé národnosti odešel z Československa do amerického okupačního pásma 25. ledna 1946. Od tohoto dne probíhal právě do amerického okupačního pásma transfer se zvyšující intenzitou až do června 1946, od 25. ledna jeden vlak denně, od 25. února dva vlaky denně, od dubna 1946 čtyři vlaky denně a od května 1946 šest vlaků denně. Dne 10. června 1946 byl zahájen i transfer do sovětského okupačního pásma, takže počty transportů vzrostly nejprve na osm vlaků denně, od 1. července na dvanáct vlaků denně, v období srpen až září 1946 jezdilo deset vlaků denně, v říjnu 1946 klesl počet na šest vlaků denně. Kromě těchto regulérních transportů bylo týdně vypravováno pět až deset vlaků a osmnáct autobusů s německými antifašisty, jejichž vystěhování probíhalo odděleně. Těch bylo do konce roku 1946 odsunuto 96 176.

²⁴ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 29.

²⁵ Tamtéž, s. 29–30.

²⁶ Tamtéž, s. 31.

Pro předávání transportů byly zřízeny přejímací stanice, např. v Domažlicích a Chebu pro americké okupační pásmo, v Bad Brambachu a Pirně pro sovětské okupační pásmo.²⁷

Do obou pásem odcházely transporty s obyvatelstvem německé národnosti až do podzimu 1946. Kvůli sociálnímu kolapsu byl poté odsun v americkém okupačním pásmu pozastaven. Do tohoto pásma byl převzat poslední transport 29. října 1946, ale ještě v listopadu byla podepsána dohoda o odsunu asi 100 000 Němců na jaře 1947. Do sovětského okupačního pásma odešel poslední řádný transport 13. listopadu 1946, kdy byla naplněna dohodnutá kvóta.²⁸

Dne 29. října 1946 prohlásila československá vláda vysídlení Němců z Československa v podstatě za skončené. Po skončení hlavní fáze vysídlování došlo k odměňování, kdy byla řada významných osobností navržena na vyznamenání. Podle zprávy Osídlovacího úřadu a Fondu národní obnovy v Praze bylo od 25. ledna do konce října 1946 z Československa vysídleno 1 950 000 osob německé národnosti, okolo 200 000 osob měsíčně.²⁹ Do doby ukončení organizovaného transferu bylo odsunuto z Československa 2 256 000 Němců, dalších 660 000 osob opustilo území Československa ještě před zahájením v lednu 1946. Po přerušení v Československu zůstalo 239 911 osob německé národnosti.³⁰

Ne všichni Němci toužili po odtržení od Československa, proto se některým těžce tato země opouštěla, což dokazuje projev poslance Hanse Krebse před jeho odsouzením k smrti lidovým soudem 15. ledna 1947:

„Slavný soude! Je to poslední řeč, kterou bývalý německý poslanec pronáší před československou veřejností a před slavným lidovým soudem.

Stojíme tu dnes před vámi jako obžalovaní a vy jste našimi soudci. Touto chvílí se končí plných tisíc let společného, těžkého, také však velikého dějinného období. Český národ bude nyní konečně žít sám ve svém národním státě, který se stal nejen podle jména, nýbrž také ve skutečnosti opravdu státem národním.

Tři miliony Němců byly odsunuty. Je to největší přesídlení od doby stěhování národů, ba snad největší v dějinách světa. Téměř jedna třetina obyvatel Čech, Moravy a Slezska opustil neb opustí svůj starý domov. Zanechávají zde svůj domov, to, co kdysi zvali svým majetkem, svoji minulost a své mrtvé. Zanechávají zde práci milionů a práci mnoha staletí, aby se již nikdy do této země nevrátili. Sotva může někdo, kdo to sám neprožil, změřit morální

²⁷ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 31–32.

²⁸ Tamtéž, s. 32.

²⁹ Tamtéž, s. 37.

³⁰ KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945–1948*. Praha : Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Panorama). ISBN 80-7038-193-0, s. 153.

a duševní tíhu, kterou nyní snášíme. Český národ, věřím, ji uzná, teď nebo později. Má tak čarovnou píseň, která tak často dojala také naše duše – váš Kde domov můj. Vím, že budete s námi cítit vy, kteří vždy s takovým pohnutím zpíváte... a to je ta krásná země, země česká, domov můj.

Já také jsem tuto zemi vroucně miloval a smím to prohlásit, neboť mohu svůj rod v této zemi prokázat až k roku 1558. Domnívám se, že smím říci: Bojovali jsme pro svůj národ ve víře nejlepší. Byli jsme oklamáni, dobrou víru nám však nemůžete upřít. Vždy jsem věřil, že Češi a Němci mohou vytvořit společný stát jako Švýcary, každý ve svém kantonu, ve své samosprávě. Nestalo se to. Dějiny rozhodly jinak. Před Vámi stojí zbytek parlamentního zastoupení, kdysi více než sedmdesáti poslanců a senátorů, dnes patnáct mužů, a vám náleží je soudit. Myslete při tom také na velikost této události.

Od nynějška už nebudete mítí národnostní boje v zemi. Přál bych si pouze, aby velké oběti, které musíme přinést, nezůstaly bez užitku, nýbrž aby se z nich konečně zrodilo pokojné soužití – jež se nám, bohužel, nepodařilo uskutečnit ve společném státě – soužití německého a českého státu, které přece zase budou sousedy.

A tak je zodpověděna otázka – v jiné ovšem formě – již jsem zakončil úvod své knihy Kampf in Böhmen: Kdy bude mír v této zemi? Ale já doufám a přeji si, aby tomu tak bylo nyní i v budoucnosti, pak by také nebyly zbytečné naše oběti, které musíme přinést.

Slavný soude! Odsuďte mě, domníváte-li se, že je to nutné, aby byly zachovány vaše zákony, a že je to nutné pro mír a budoucnost, ale odsuďte mě pro to, co jsem skutečně učinil, ne pro to, co jsem nikdy neučinil a nikdy učinit nechtěl. Pan generální prokurátor na konci své široce založené řeči prohlásil toto: Nesmí být nic zapomenuto a nesmí být nikdy zapomenuto! My však voláme na rozloučenou: Kéž odloučení Němců a Čechů přinese konečně oběma mír! Kéž se útrapy naší doby konečně skončí! Jen tak budou mít smysl všechny oběti, které my, sudetští Němci, musíme nyní v tak velké míře přinášet, a které v tak velké míře přinášeli i Češi; budou sloužit nejvyššímu ideálu lidstva – trvalému a čestnému míru.“³¹

1.2.2 Problémy odsunu

Transfer obyvatelstva byl kritizován zejména ze zahraničí, jelikož účastníci transportů popisovali utrpení v přeplněných a nevytopených nákladních vagonech, nedostatek potravin a pitné vody. Československo se ale snažilo předávat transporty v co nejlepších stavech, neboť se bálo přerušení transferu. Do odsunu proto nesměly být zařazeny osoby nemocné

³¹ BENEŠ, Edvard – NOVOTNÝ, Karel (ed). *Odsun Němců z Československa: Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940–1947*. Praha : Dita, 1996. ISBN 80-85926-06-7, s. 29–30.

epidemickými chorobami, podezřelí z těchto nemocí, dále ženy pět týdnů před porodem a do šesti týdnů po něm, nemocné osoby musely být odděleny od zdravých a choromyslné osoby měly být odsunuty zvláštními transporty.³²

Transfery provázela celá řada problémů. Šlo především o špatné zásobování potravinami, které se především v letních měsících rychle kazily. Dále se odsun musel potýkat s průmyslovými špionážemi, kdy německé obyvatelstvo s sebou odváželo důležité údaje o výrobě, patentech a vynálezech, dokonce i samotné patenty, vynálezy a plány o výrobě, což mohlo poškodit československý průmysl. Velmi často se stávalo, že byly špatně vybrány osoby, kdy do transportů byly zařazovány osoby české národnosti, na které se odsun nevztahoval.³³

Velkým problémem byla situace osob německé národnosti žijících v národnostně smíšených manželstvích. Existoval i požadavek na vysídlování úplných rodin. Ministerstvo často požadovalo, aby v případě, kdy byla už část rodiny do Německa odsunuta, byli i zbylí členové rodiny zařazováni do stejného okupačního pásma. Československo bylo kritizováno i za příliš velké množství civilních obětí, u kterých Němci běžně uváděli 210 000 až 250 000.³⁴

1.2.3 Dodatečný odsun v letech 1947–1948

V době, kdy byl zastaven odsun do amerického okupačního pásma, se v Československu ještě nacházelo asi 250 000 osob německé národnosti, z nichž ještě 100 000 bylo určeno k vysídlení. Na základě dohody s Američany mělo dojít na jaře 1947 k dalšímu odsunu, ale už k němu nedošlo. Byly povoleny pouze dílčí transporty za účelem slučování rodinných celků, které probíhaly pod záštitou Mezinárodního červeného kříže. I to však bylo během roku 1947 zastaveno a obyvatelstvo už se do amerického okupačního pásma mohlo stěhovat pouze s individuálním povolením Američanů. I sovětské okupační pásmo povolilo k tomuto stěhování. Celkově tedy bylo do 31. července 1947 z Československa odsunuto 2 232 541 osob.³⁵

Koncem ledna 1948 žilo v Československu ještě necelých 200 000 osob německé národnosti, z nichž pouze polovina nepodléhala odsunu. Proto se v polovině roku 1948 rozběhl znovu dodatečný odsun do amerického okupačního pásma v Německu. Po vzájemné dohodě mezi československými a německými pohraničními a celními úřady byla již v roce

³² ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 38–39.

³³ Tamtéž, s. 40–41.

³⁴ Tamtéž, s. 42.

³⁵ Tamtéž, s. 43–44.

1947 zahájena evakuace po tzv. vedlejší evakuační cestě Aš-Hof. Německá strana touto cestou přejímala značné množství Němců, což se ale nelíbilo Američanům, kteří to považovali za ilegální přechod Němců do amerického okupačního pásma. Akce ale pokračovala dál a během roku 1948 bylo takto vysídleno 30 000 většinou nemocných a přestárlých osob.³⁶

V září 1948 byla sjednána rovněž dohoda o podmínkách odsunu Němců do sovětské okupační zóny, která určovala počet 2088 Němců. Nesměli být převáženi nemocní Němci, dále ženy osm týdnů před porodem, matky s dětmi starými méně než osm týdnů, dále duševně nemocní, hluchoněmí, nemající v sovětské okupační zóně praceschopné příbuzné a sirotkové. Byly také organizovány transporty na odsun německých dětí do amerického a britského okupačního pásma v srpnu a září 1947. Jednalo se o děti vyžádané jejich rodiči a o děti v pěstounské péči v českých rodinách či institucích. Tyto děti musely hovořit plynule německy, měly být starší 14 let nebo tělesně či duševně nemocné. Ostatní děti měly být dodány do transportu jen na požádání od rodičů žijících v Německu.³⁷

1.2.4 Přesun obyvatelstva do vnitrozemí

I po skončení organizovaného odsunu zůstalo v pohraničních oblastech stále značné množství Němců, u kterých už nebylo možné vysídlení do Německa. Československé úřady se tedy rozhodly vyhovět novým osídlencům a přistoupily k organizovanému přemísťování osob německé národnosti do různých částí československého vnitrozemí. Úřady se především bály bezpečnostního rizika ze sousedství pohraničních oblastí s Německem a chtěly získat v pohraničí volné kapacity pro ubytování dalších osídlenců. Československé obyvatelstvo dokonce protestovalo proti setrvání Němců v pohraničí kvůli jejich nespolehlivosti a vyzývavému vystupování.³⁸

Přesun obyvatelstva německé národnosti byl zahájen 22. září 1947, kdy se na poradě k tzv. německé otázce rozhodlo o rozdělení obyvatelstva do několika kategorií – první byli Němci určeni k vysídlení, kteří měli být i se svými rodinami postupně přesunuti do vnitrozemí; druhou kategorií tvořili němečtí specialisté, třetí antifašisté, čtvrtou příslušníci národnostně smíšených manželství. Němci určeni k přesunu do vnitrozemí byli pracovně nasazováni do těch oblastí, kde byl nedostatek pracovních sil. Odcházeli i se svými rodinami a později měli být do Německa odsunuti z míst jejich nového pobytu. Pro přesídlené Němce bylo ale potřeba zajistit odpovídající ubytování, trvalé a vhodné zaměstnání a poskytnout jim

³⁶ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 44–45.

³⁷ Tamtéž, s. 45–46.

³⁸ Tamtéž, s. 46–47.

přiměřené hmotné vybavení. Proto si směli do nového bydliště převézt své bytové zařízení, ložní prádlo, potraviny a palivo, drobné domácí zvířectvo a nástroje a pomůcky nezbytné pro výkon zaměstnání či povolání. Výše zmíněné podmínky byly ale těžko splnitelné, a proto nebyli do vnitrozemí přesunuti všichni Němci určení k odsunu z pohraničí, ale ve skutečnosti se jednalo jen asi o 30 000 osob.³⁹

Plánovitý přesun a rozptyl Němců do vnitrozemí měl být zahájen v jarních měsících roku 1948, když nedojde k jejich odsunu do Německa. Ale tato akce víceméně skončila fiaskem z nedostatečného počtu přesunutých obyvatel německé národnosti. V pohraničí už se poté nic zásadního nestalo a pouze doznivaly některé vysídlovací akce předchozích let. Až do roku 1951 probíhal stále dílčí odsun Němců, kteří odmítli požádat o československé občanství a dobrovolně se chtěli z Československa vystěhovat.⁴⁰ Vysídlování tzv. německých bezdomovců do Spolkové republiky Německo bylo zastaveno až 10. dubna 1951.⁴¹

2. MĚSTO PLESNÁ

2.1 Obecný vývoj Plesné do 20. století

Město Plesná leží v pahorkatém terénu přímo na západní hranici České republiky s německou spolkovou zemí Sasko severně od Chebu. Poprvé byla obec písemně zmíněna v roce 1185 v listině papeže Lucia III., který si vzal pod svou ochranu klášter ve Waldsassenu. Tento klášter měl ve svém majetku i celou oblast Plesné.⁴² Současně s ním patřila část Plesné neznámé velikosti ministeriálnímu rodu, jehož členové se nazývali "z Plesné".⁴³ V roce 1348 došlo k prodeji kláštera a oblast Plesné přešla do vlastnictví rytíře Rüdiger ze Sparnecku. Rytíř se o rok později poddal králi Karlu IV., který území připojil jako léno k zemím Koruny české. V roce 1429 za husitských válek byla obec zcela vypálena. Během 15. století Plesná patřila Šlikům, kteří ji v roce 1545 prodali Wirsbergům. Byla rozdělena na tři díly a připojena k Wildsteinu (dnešní Skalné) a Starému Rybníku.⁴⁴

³⁹ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 48–49.

⁴⁰ Příkladem takového typu odsunu byl i odsun chebských řeholnic Kongregace sv. Kříže - viz ŘEHÁČEK, Karel. *Poválečné osudy řeholnic Kongregace Milosrdných sester sv. Kříže v Chebu*. *Sborník Muzea Karlovarského kraje* 21, 2013, s. 79–98.

⁴¹ ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 987-80-254-9620-6, s. 50–51.

⁴² HLAVÁČOVÁ, Dana. *Archiv města Plesná, 1787–1945(1946)*. Inventář. Cheb 2008, s. 4.

⁴³ *Historie města po válce* [online]. Oficiální stránky města Plesná. Dostupné z URL: <http://www.mestoplesna.cz/plesna/mesto-plesna/historie-mesta-/#po_valce> [cit. 2017-12-13].

⁴⁴ HLAVÁČOVÁ, Dana. *Archiv města Plesná, 1787–1945(1946)*. Inventář. Cheb 2008, s. 4.

Samostatnou obcí se Plesná stala v roce 1850. Dne 12. září 1900 byla povýšena císařským rozhodnutím na městys. Dne 26. listopadu téhož roku vydal císař František Josef I. privilegium, kterým udělil Plesné městský znak.⁴⁵

2.2 Obecný vývoj Plesné do roku 1945

Povědomost o Plesné nejen u nás, ale i za hranicemi Československa rostla od začátku 20. století. Její velký rozvoj začal výstavbou železniční tratě saské dráhy vedoucí až do Chebu, která byla dostavěna 15. června 1904.⁴⁶ V této době se začal rozvíjet průmyslový život ve městě, kdy byly zakládány továrny na výrobu textilního a stávkového zboží, kůže a jejího zpracování. Především výroba hudebních nástrojů, zvláště houslí, mandolín a kytar, rozšířila jméno města i do zámořských států.⁴⁷ Bohatství Plesné se odráželo ve všedním životě, bydlení i v celkové situaci obce. Vzrůstal jak majetek obce, tak i majetek továrníků. Hlavně díky průmyslu se z Plesné stalo třetí nejdůležitější a největší město na Chebsku, hned po Chebu a Františkových Lázních.

Město začalo být vyhledáváno dělníky z blízkého okolí a továrny, ze kterých se staly velké podniky, zaměstnávaly i přes dva tisíce lidí.⁴⁸ Ani první světová válka nezabránila dalšímu rozmachu města. Po jejím skončení nadále vzrůstal počet soukromých textilních podniků, jejich počet dosáhl čísla devatenáct. Nevzrůstal pouze počet továren, ale i počet obchodů a škol.⁴⁹

Za doby okupace a ještě po ní existovaly v Plesné následující průmyslové podniky: Johann Lehrmann a synové, dalším průmyslníkem z této doby byl Johann Adam Geipl, jehož koželuzna byla druhou největší továrnou v Plesné a zároveň jedním z nejmodernějších provozů svého druhu ve střední Evropě. Zaměřovala se na zpracování kůže. Dalšími ze dvou desítek plesenských firem, vyrábějících stávkové zboží, byly firmy August Reichel, Adolf Päsold a syn, jiný Päsold byl vlastníkem továrny na hračky a jiný majitelem textilky a přádelny.⁵⁰ Známy plesenskými průmyslníky byli i Josef Friedl, který vlastnil nejstarší továrnu v Plesné, Karl Rudolf Braun, Adolf Geipl, Karl Fischer, Georg Stübiger a jeho

⁴⁵ HLAVÁČOVÁ, Dana. *Archiv města Plesná, 1787–1945(1946)*. Inventář. Cheb 2008, s. 4–5.

⁴⁶ Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Cheb, fond č. 134, Městský národní výbor (dále jen MěNV) Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 7.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Viz příloha č. 1.

⁴⁹ Státní okresní archiv (dále jen SOKA) Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 8.

⁵⁰ *Historie města po válce* [online]. Oficiální stránky města Plesná. Dostupné z URL: <http://www.mestoplesna.cz/plesna/mesto-plesna/historie-mesta-/#po_valce> [cit. 2017-12-13].

nástupce Adolf Blohs, E. Wettengel, Ernst Schwarz, Walter Böhm, Karel Netsch či Josef Götz.⁵¹

Mezi největší patřila firma Johann Lehrmann a synové, stávkárna a barevna zaměstnávající 500 zaměstnanců na jednu směnu. Tento továrník patřil k nejvýznamnějším v chebském okrese, kromě plesenské továrny mu patřily ještě rozsáhlé statky a lesy.⁵² Rod Lehrmannů pocházel ze Saska, přesněji Vogtlandska, a do Plesné přišel v první čtvrtině 19. století. Důvodem byl sňatek s plesenskou rodačkou Christianou Rosinou Kolbovou.⁵³ Firma Lehrmann sehrála velikou roli po únoru 1948, kdy byla spojena s firmou Päsold a byla utvořena jediná velká továrna, národní podnik Tosta, přičemž ostatní firmy byly v této době zastaveny a likvidovány.⁵⁴

Řada továrníků v Plesné tedy dokázala obyvatelům nabídnout veliký počet pracovních míst. Větší firmy zaměstnávaly i tři sta zaměstnanců, byly zde ale i menší firmy, které pro plesenské občany a obyvatele bližšího okolí vytvářely například deset či patnáct pracovních míst.⁵⁵

Období války změnilo i výrobu v továrnách, továrníci se přeorientovali z textilního průmyslu a sloužili plně válečným účelům. Začaly se vyrábět zaměřovací přístroje, výstroj pro letce, koželužny začaly pracovat pro armádu. Továrna Siemens-Halské vyráběla po dobu celé války přijímačky a vysílačky pro potřeby Wehrmachtu.⁵⁶

Dne 30. dubna 1945 nad Plesnou zahřměly první výstřely americké armády stojící na hranicích. Boj trval dva dny a pro město znamenal silné poškození, jelikož mnoho domů vyhořelo, dvě továrny byly rozbořeny, z nichž koželužna byla zdemolována téměř z poloviny. Při ústupu ještě na poslední chvíli vyhodila německá posádka do povětří muniční vlak.⁵⁷

2.3 Obyvatelstvo v Plesné

Počet obyvatel⁵⁸ v Plesné postupně stoupal, především díky její světové proslulosti ve 20. století. I s osadami, které tvořily Šneky, Lomnička, Smrčina a Vackov, měla Plesná v roce 1869 celkem 2907 obyvatel, v roce 1880 podle údajů ze sčítacích operátů 3040

⁵¹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 16–18.

⁵² Tamtéž, s. 15–16.

⁵³ VAŇATA, Jan. *Johann Lehrmann a synové, továrna na stávkové zboží, Plesná, (1814)1817–1946(1952)*. Inventář. Klášter 2011, s. 5.

⁵⁴ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 19.

⁵⁵ Tamtéž, s. 16–18.

⁵⁶ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 10.

⁵⁷ Tamtéž, s. 10–11.

⁵⁸ Viz příloha č. 2.

obyvatel, o dalších deset let později již 3239 obyvatel. Na přelomu 19. a 20. století, v roce 1900, se jednalo již o 3861 obyvatel, o deset let později o 4725 obyvatel, v roce 1921 podle prvního poválečného sčítání lidu o 4416 obyvatel a v roce 1930 už přesáhla Plesná hranici pěti tisíc obyvatel, konkrétně jich bylo napočteno 5425. Vzdávající tendence však byla zcela přerušena koncem 2. světové války, kdy především v důsledku odsunu obyvatelstva německé národnosti klesl počet obyvatel, což dokazuje údaj z roku 1950, který již udává počet 2126.⁵⁹

V samotné Plesné se nacházelo v roce 1869 celkově 1582 obyvatel, v roce 1880 již jejich počet stoupl na 1658, v devadesátém roce téhož století na 1761. V roce 1900 vzrostl počet obyvatel na 2185, v roce 1910 na 2477, v roce 1921 klesl na 2382 a v roce 1930 opět stoupl na 2878 obyvatel. Odsun Němců způsobil z Plesné odliv téměř třetiny obyvatelstva, jelikož se v roce 1950 nacházelo ve městě pouze 1095 obyvatel.⁶⁰

Rozmach Plesné ve 20. století se odrazil i na počtu domů,⁶¹ kdy si občané především ve 20. a 30. letech vystavovali čím dál více příbytků. V roce 1869 se v Plesné i s osadami nacházelo 341 domů, po přílivu obyvatel v roce 1921 jejich počet vzrostl na 558 a v roce 1930 dokonce až na 742 domů. V samotné Plesné se nacházela vždy téměř polovina všech domů, v roce 1869 se jednalo o 162 domů, v roce 1921 jich bylo 294 a v roce 1930 jejich počet vzrostl na 390.⁶²

I přes veliký počet obyvatel zde bylo málo občanů české národnosti. Chebsko už od středověku patřilo k oblastem s převahou německého obyvatelstva. Mezníkem byly události kolem 28. října 1918, které po vzniku samostatného československého státu přivedly Čechy na Chebsko, tedy i do Plesné. Většinou jimi byli příslušníci finanční stráže, četnické stanice a několik dělníků s rodinami.⁶³

Podle výsledků sčítání lidu z 15. prosince 1921 tvořilo českou menšinu v Plesné 13 osob a ve Šnekách se jednalo o jednu osobu.⁶⁴ Česká menšina si sama organizovala divadelní představení za účelem „*mravního posílení menšiny*“.⁶⁵ Češi v Plesné se také snažili zapojit do obecních voleb, ale nikdy nezískali žádný mandát. I když byl počet obyvatel české

⁵⁹ RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha : Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3, s. 342.

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Viz příloha č. 3.

⁶² RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha : Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3, s. 343.

⁶³ PLEVNÁ ŠALÁTOVÁ, Markéta. *Česká menšina v Plesné* [online]. Dostupné z URL: <<http://muzeumcheb.cz/sbornik/obsah/texty/plesna.html>> [cit. 2017-12-07].

⁶⁴ Tamtéž.

⁶⁵ Tamtéž.

národnosti v Plesné velmi malý, tak zde vznikla v roce 1926 česká obecná škola, která byla oficiálně povolena 13. listopadu 1926.⁶⁶ Při zápise se přihlásilo čtrnáct žáků, kteří byli tvořeni z řad Čechů i Němců. Německá obecná škola, které bylo více přáno než české, byla založena již v roce 1850.⁶⁷ Tato škola byla silně podporována bohatými německými továrníky. I přesto se česká menšina v Plesné úspěšně rozvíjela. Podle sčítání z 1. prosince 1930 už v Plesné žilo 54 Čechů, 30 ve Šnekách a 7 v nedaleké Lomničce.⁶⁸

Soužití s německými spoluobčany se začalo zhoršovat v souvislosti s hospodářskou krizí, která v Československu propukla začátkem třicátých let. V Plesné začala být snižována produkce v místních továrnách a přebyteční dělníci byli hromadně propouštěni z práce. Docházelo k úpadkům drobných živností a nejmenších zemědělských hospodářství. Této situace zneužívali němečtí nacionalisté, vedení Konrádem Henleinem, ke kritice Československa. Začali obviňovat československé úřady ze snahy řešit krizovou situaci na účet Němců a od roku 1933 žádali připojení pohraničního území Československa s většinou německého obyvatelstva k Německu. Situace se vyhrtila v polovině září 1938, kdy přešly československé hranice ozbrojené oddíly Freikorpsu a zaútočily proti finanční stráži, četníkům a uniformované stráži obrany státu v blízkém Habersbirku⁶⁹. České úřady na to zareagovaly vydáním pokynu k evakuaci všeho českého obyvatelstva v blízkosti hranic. České rodiny chtěly zachránit své životy a začaly prchat do vnitrozemí, některé byly zajaty a odvečeny do vězení v sousedním Bad Brambachu. Dne 19. září 1938 proto opustilo Plesnou 70 rodin. S nimi do českého vnitrozemí uprchla i část německých komunistů, nejvíce ohrožených fašismem.⁷⁰

Po skončení války přišlo do Plesné mnoho Slováků a Slezanů, které doplnili reemigranti z dalších zemí Evropy, zejména ze Sovětského svazu, Rumunska, Maďarska, Jugoslávie, Polska a Francie.⁷¹

3. ODSUN OBYVATELSTVA NĚMECKÉ NÁRODNOSTI Z PLESNÉ

Okresní správní komise v Chebu se odsunem obyvatelstva německé národnosti z pohraničí Chebska, kde se nacházela i Plesná, začala zabývat hned v roce 1945. V zápise

⁶⁶ HLAVÁČOVÁ, Dana. *Archiv města Plesná, 1787–1945(1946)*. Inventář. Cheb 2008, s. 6.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ PLEVNÁ ŠALÁTOVÁ, Markéta. *Česká menšina v Plesné* [online]. Dostupné z URL: <<http://muzeumcheb.cz/sbornik/obsah/texty/plesna.html>> [cit. 2017-12-07].

⁶⁹ Dnešní Habartov.

⁷⁰ MIMRA, Jaroslav. *Městský národní výbor Plesná, 1945–1974*. Inventář. Cheb 1980, s. 2.

⁷¹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jirí – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 11–12.

z 53. plenární schůze OSK konané dne 4. prosince 1945 se píše: „*V otázce dobrovolného odchodu Němců z pohraničí do Německa bylo po delší debatě schváleno, aby k tomuto účelu byly vydány zvláštní blankety s rubrikami pro bezpečnostní referát, úřad ochrany práce, místní správní komisi, vyživovací úřad a finanční ředitelství, v nichž příslušné úřady potvrdí, že není z jejich strany námitek proti odchodu té které osoby do Německa. Vyplněné blankety odevzdají žadatelé v kanceláři k tomu účelu zřízené, která sama obstará potvrzení jednotlivých úřadů a potvrzené formuláře odevzdá ve stanovené lhůtě žadatelům.*“⁷²

3.1 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Plesné

V Plesné a v okolních osadách se na začátku odsunového období k 15. srpnu 1945 nacházelo 2482 Němců, ve Šnekách 1141, ve Steingrubu (dnes Lomničce) 727, ve Vackově 417, v Klinghartu (dnes Křižovatce) 668, v Ermesgrünu (dnes Smrčině) 156 a v Dürrengrünu (dnes Výspě) 193.⁷³

3.1.1 Rok 1945

Podle oběžníku ministerstva vnitra z 28. července 1945 bylo nařízeno všem vedoucím obcí, aby za účelem získání evidence všech Němců a Maďarů zdržujících se toho času v Československu provedli ve lhůtě sedmi dnů jmenný soupis těchto osob. V menších obcích tyto osoby měly být seřazeny podle domovních čísel, ve městech podle ulic a v nich podle pořadových domovních čísel. Rodiny měly být uváděny vždy společně, tedy otec, matka a děti, popřípadě další rodinní příslušníci bydlící v téže domě. První kategorii tvořili tzv. okupanti, kteří se přistěhovali na území Československa po 1. říjnu 1938; druhou tzv. provinilci, pokud již nebyli zajištěni, zvláště agilní nacisté; třetí bývalí veřejní zaměstnanci, kteří se zrušením služebního poměru stali nezaměstnanými; čtvrtou zemědělci; pátou majitelé podniků a živnostníci; šestou příslušníci svobodných povolání; sedmou dělníci a poslední kategorii tvořili různí.⁷⁴

První projevy opatření proti Němcům byly v Plesné aplikovány 7. srpna 1945, kdy ministerstvo zemědělství na základě žádosti Místní správní komise v Plesné z 20. července 1945 rozhodlo, že podle § 6 odstavce 2 dekretu ze dne 21. června 1945 č. 12 Sb., o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců, Maďarů jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa, převezme stát veškeré zkonfiskované

⁷² SOkA Cheb, fond č. 266, Okresní národní výbor (dále jen ONV) Cheb, inv. č. 51, zápisy z plenárních schůzí v roce 1945, zápis z 53. plenární schůze OSK ze 4. 12. 1945, bod č. 34, s. 134.

⁷³ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam Němců v Plesné k 15. 8. 1945.

⁷⁴ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, oběžník ministerstva vnitra z 28. 7. 1945.

souvislé lesní plochy nad 50 ha. Pokud je nebylo možno spojit v souvislý celek se státní lesní půdou a nepřesahovaly 100 ha, mohly být takové lesní plochy při rozdělování zkonfiskované půdy místním uchazečům navrženy místními a okresními rolnickými komisemi pro přiděl obcím nebo lesním družstvům.⁷⁵

Na základě sdělení Okresní evakuační komise v Chebu z 11. srpna 1945 bylo sděleno, že na příkaz amerického guvernéra v Chebu z 10. srpna 1945 museli být evakuováni všichni říšští Němci, kteří pocházeli z území obsazených americkým či francouzským vojskem. Jednalo se o tyto oblasti v americkém (Niederbayern, Oberbayern, Schwaben, Oberfranken, Meinfranken, Mannheim, Württemberg, Siegmaringen, Konstanc, Wiesbaden, Hessen, Kassel) a francouzském pásmu (Freiburg, Karlsruhe, Falz, Saarland, Trier, Koblenz). Tito v úvahu přicházející Němci měli být 14. srpna 1945 odvezeni americkými auty do kasáren v Chebu. Starostové jednotlivých obcí měli vyhotovit jmenné seznamy evakuovaných, kteří si mohli s sebou vzít jen osobní zavazadla. Starostové obcí měli shromáždit všechny evakuované v osm hodin v Plesné na náměstí. Z jiných oblastí nesměl být do těchto transportů vzat žádný Němec.⁷⁶

K 10. srpnu 1945 žilo v Plesné přibližně 2815 obyvatel, z nichž bylo 59 osob české národnosti (38 mužů, 16 žen, 5 dětí do čtrnácti let) a 2756 Němců (726 mužů, 1386 žen, 644 dětí do čtrnácti let). Sedmnáct osob bylo zajištěno finanční stráží a četnictvem a pět osob americkou armádou.⁷⁷ K 25. srpnu 1945 se ve městě nacházelo 2841 obyvatel, z toho 81 Čechů, 2725 Němců a 35 cizinců.⁷⁸ Dne 5. listopadu 1945 se v Plesné nacházelo 2787 obyvatel německé národnosti (v první kategorii 161, druhé 467, třetí 22, čtvrté 46, páté 129, šesté 129, sedmé 772, osmé 1061).⁷⁹

Obyvatelé německé národnosti Plesné podléhali pracovnímu nasazení, k 27. září 1945 se zde nacházelo celkově 528 mužských pracovních sil od 16 do 65 let.⁸⁰ Plesensští Němci pracovali např. na stavbě mostu u Tršnice či na opravách plesenské obecné školy. Dne 22. prosince 1945 bylo 22 německých mužů z Plesné nasazeno pro práci v dolech v Mostě

⁷⁵ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 1, výnos ministerstva zemědělství v Praze ze 7. 8. 1945.

⁷⁶ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, dopis Okresní evakuační komise v Chebu SNB v Plesné z 11. 8. 1945.

⁷⁷ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel Plesné k 10. 8. 1945.

⁷⁸ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel Plesné k 25. 8. 1945.

⁷⁹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 343, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel německé národnosti v Plesné z 5. 11. 1945.

⁸⁰ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 337, sign. 504, kart. 36, seznam německých odborníků v Plesné k 27. 9. 1945.

a ve Falknově. Zaměstnanci německé národnosti byli v rámci pracovní povinnosti zaměstnáni také v plesenských továrnách. Němci spravovali např. nákladní automobily, pomáhali při odklizení dřeva z krytu na louce firmy Braun, na evangelickém hřbitově, na úpravě kolem továrny Geipel, na úpravě školy a uvnitř školy a na odtoku vody z Nádražní ulice. Těmto zaměstnancům německé národnosti byla podle vyhlášky ministerstva vnitra strhávána 20% srážka z hrubé mzdy.⁸¹

Do Plesné se začali navracet po 2. světové válce také příslušníci německé branné moci. Do 7. září 1945 se vrátili čtyři občané německé národnosti, do 17. září jich bylo osm, do 23. září čtyři, do 1. října opět osm, do 9. října jeden, do 14. října dva, do 20. října šest, do 26. října se navrátili další dva němečtí rodáci, do 10. listopadu pět a do 26. listopadu znovu dva. Navraceli se také občané německé národnosti ze zajetí. Z amerického zajetí se navrátilo zpět do Plesné 105 Němců, z britského zajetí dalších 20 plesenských obyvatel.⁸²

V Plesné se nacházeli taktéž příslušníci NSDAP a jejích složek. Ve smyslu vyhlášky OSK v Chebu z 12. října 1945 měly být ihned pořizeny jmenné seznamy všech bývalých příslušníků zbraní SS, oddílu SA, HJ a NSKK bydlících v politickém okrese Cheb. Abecední seznamy měly obsahovat jméno a příjmení, místo a data narození, aktuální bydliště, služební hodnost a poslední vojenský oddíl, ve kterém jmenovaný sloužil. Seznamy měly být pořizeny odděleně pro každou jednotlivou složku.⁸³ Příslušníky zbraní SS v Plesné tvořilo podle seznamu 18 obyvatel německé národnosti, členů NSDAP zde bylo 513, příslušníků SA 59, stejný počet obsahoval i seznam členů NSKK.⁸⁴

3.1.2 Rok 1946

Dne 3. července 1946 došlo od OSK v Chebu k MSK v Plesné oznámení, že odsun Němců spěje do konečného stádia, a proto OSK poukazovala na opětovné vládní usnesení vyhostit Němce z Československa i za cenu hospodářských ztrát. To znamenalo, že měli být odsunuti všichni Němci, kromě specialistů, horníků a zemědělců, kteří měli odejít posledním transportem.⁸⁵ Již 11. července 1946 byl proto naplánován další odsun Němců, jednalo

⁸¹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 337, sign. 504, kart. 36, němečtí odborníci a nepostradatelní specialisté, s. d.

⁸² SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 340, sign. 504, kart. 36, seznamy příslušníků německé branné moci, s. d.

⁸³ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 339, sign. 504, kart. 36, dopis OSK v Chebu všem MSK v politickém okrese Cheb z 30. 10. 1945.

⁸⁴ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 339, sign. 504, kart. 36, seznamy členů NSDAP, SS, SA, s. d.

⁸⁵ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, dopis OSK v Chebu MSK v Plesné z 3. 7. 1946.

se asi o 50 osob. Vyjmuty z odsunu byly tři rodiny – lékárník, porodní asistentka a rodina, ve které byla jedna osoba těžce nemocná.⁸⁶

Plesenští Němci se museli podrobit rovněž „převýchově“. Rada Místního národního výboru v Plesné na své osmé schůzi z 11. září 1946 rozhodla o tom, že všichni dospělí Němci do šedesáti let a děti do čtrnácti let musí povinně zhlédnout film Osvětim.⁸⁷ Dne 21. srpna 1946 bylo veřejně odhlasováno, aby jména Čechů, kteří neodůvodněně intervenovali za Němce, byla veřejně pranýřována.⁸⁸ Jako připomínka nedávné minulosti sloužila i „lidická žena“ Božena Kovařovská, která žila v Plesné.⁸⁹

Podle sčítání obyvatel žilo k 5. září 1946 v Plesné již 685 Čechů, dále 495 Němců a 19 cizinců.⁹⁰ Odsun zbytku Němců byl podle schůze rady MNV plánován na pondělí 9. září 1946, což je patrné na počtu obyvatel k 15. září 1946, kdy žilo v Plesné 824 Čechů a Slováků, 393 Němců, z toho 315 specialistů, dvacet tři antifašistů, čtyři rodiny ve smíšených manželstvích a čtyřicet jedna žadatelů o československé státní občanství. Pouze 22 osob německé národnosti tedy k témuž datu čekal na odsun, i když se počítalo s tím, že se jejich počet zvýší po revizi specialistů.⁹¹ Dne 17. září 1946 bylo odsunuto asi čtyřicet osob.⁹² K 26. listopadu 1946 bylo v Plesné za odsun vynaloženo už 39 000 korun.⁹³

Jednou z osob německé národnosti odsunutých z Plesné v roce 1946 byla i místní rodačka (nar. 15. 2. 1925), která si nepřála být jmenována. Své prožitky popsala slovy:

„Vyrostla jsem se sedmi bratry a sestrou v okrese nazvaném "Sibiř", protože byl v zimě velmi chladný. Žili jsme v malém bytě v domě strýce. Vyrůstali jsme za chudých a skromných okolností. Zima byla v té době pro nás děti velmi těžká. Měli jsme sotva teplé oblečení a boty a hodinu jsme chodili do školy. Mohli jsme si hrát jen s věcmi, které existovaly v přírodě, nebo někdy s hračkami od dětí, kteří měli něco víc. V domě jsme nemohli být hlasití, protože zde byla nemocná teta.

⁸⁶ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 3, zápis z 1. řádné schůze rady MNV v Plesné z 10. 7. 1946.

⁸⁷ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 3, zápis z 8. schůze rady MNV v Plesné z 11. 9. 1946.

⁸⁸ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 3, zápis z 6. řádné schůze rady MNV v Plesné z 21. 8. 1946.

⁸⁹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 3, zápis z 15. schůze rady MNV v Plesné z 16. 1. 1947.

⁹⁰ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel Plesné k 5. 9. 1946.

⁹¹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel Plesné k 15. 9. 1946.

⁹² SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 3, zápis z 12. řádné schůze rady MNV v Plesné z 16. 10. 1946.

⁹³ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, stav odsunů k 26. 11. 1946.

Museli jsme brzy pomoci rodičům a vydělat pár korun. Když byly brusinky a borůvky, šli jsme do lesa. Každý den s kbelíkem na vodu, který se musel celý naplnit. Ty se prodaly, aby byly peníze na živobytí. Chodili jsme s otcem do lesa na klestí a někdy na houby. Ty se také částečně prodaly.

Praní bylo také docela obtížné: v kuchyni ve velkém hrnci byly věci vyvářeny, běleny na trávníku, zkrouceny v Plesenském potoce a pak musely být v kuchyni sušeny kousek po kousku.

Velmi hezky bylo vždy na Vánoce: nebylo mnoho dárků, ale byl pěkný vánoční stromek a večer, když všichni seděli u velkého stolu, tam byly houskové a bramborové knedlíky. To chutnalo!

V roce 1938 byly Sudety připojeny k Německé říši a v roce 1939 začala nešťastná válka. Moji bratři museli také bojovat. Dokonce i ten nejmladší musel na několik týdnů k Volkssturmu. Někteří moji bratři se vrátili ke svým blízkým až po válce / zajetí a někdy i těžce zranění. Když Hitler napadl Rusko v roce 1941, řekl můj otec: „Ted' jsme prohráli.“ Byl v Rusku během první světové války. Ve stejném roce zemřel na těžkou pneumonii. Pak přišly špatné čtyři roky války. Naše vesnice byla také bombardována a často jsme se museli jít schovat do sklepa. Ke konci války se Američané přestěhovali do naší vesnice, do sousední vesnice Rusové. Když Američané odešli po několika týdnech, přišli Češi. Bohužel mezi nimi bylo mnoho brutálních a nečistých, kteří také přinesli tyfus. Jedna třetina vesnice onemocněla - včetně mě. Po čtyři týdny jsem byla v nemocnici v Chebu s průjmem a horečkou. Mnozí v té době zemřeli, protože nebylo dostatek léků. I já jsem byla velmi blízko smrti a byla už v umírající místnosti. Doma jsem se dozvěděla, že všichni Němci byli vyhozeni z kanceláří.

Němci začínali žít ve strachu. Mnozí byli deportováni do pracovních táborů, byli ohroženi, poraženi, ponižováni atd. Pak přišla dokonce zpráva, že bychom měli být všichni vyloučeni.

První transport opustil domov. Pro někoho to byly hořké zážitky, když museli opustit dům a hospodářství. My – můj malý bratr Erich, matka a já – jsme stále čekali na svého bratra, který byl internován ve skladu uhelné šachty, abychom opustili náš domov v pozdním létě. Každé osobě bylo povoleno 50 kg zavazadel, pak šel do Chebu do tábora na prohledání a odvšivení. Náš transport probíhal v „dobyčáku“ do východního Německa přes ruské okupační pásmo. Z vlaku jsme pak byli rozdáváni na kamiony a vedeni do tábora v Blankenburgu (okres Quedlinburg, Harz). Tam jsme strávili dva týdny na slámových pytlicích. Poté jsme dostali prázdný pokoj v obci Emden. Šli jsme do práce k farmáři, takže jsme měli

něco k jídlu. Po dlouhém čase jsme obdrželi dvoupokojový byt s nábytkem, ale bez vyhlídky na vhodnou práci. Často jsme byli hladoví a dělali všechno pro to, abychom dostali nějaké jídlo.

Na jaře roku 1947 jsme si znovu balili věci. Měli jsme jediné přání, aby dva naši bratři, kteří už překročili hranice před námi, přišli na Západ. Nejstarší bratr Gustav se staral o imigrační dokumenty pro matku a Ericha k němu do Quirinu u Tegernsee. Byla jsem pozvána k rodině Schweiger v Seegu, kterou jsem znala od roku 1940, ale neměla jsem imigrační dokumenty. Adolf chtěl - dokonce bez papírů – do Wiesau k druhému nejstaršímu bratru Willimu.

Proto se moji dva bratři Adolf a Erich vydali pěšky k překročení angloamerické zóny v Helmstadtu. S matkou a zavazadly jsem chtěla legálně překročit hranice tábora v Oelsnitz transportem na Západ. Přišly jsme do táborové brány, kde nám byly zkontrolovány papíry. Imigrační dokumenty nebyly na mé, ale Erichovo jméno. Z tohoto důvodu strážní nedopustili, abych doprovázela svou matku navzdory protestu! Stála jsem tam nyní sama. Žena, která si všimla, že jsem nešťastná, mi řekla, že se můžu obrátit na jejího přítele v Oelsnitz. S jejich jménem jsem šla do kanceláře starosty a zjistila jejich adresu. Ta žena z Oelsnitz mi dala něco k jídlu a vzala mě na cestu k hranici. Je to stále veliký kus cesty, řekla. Musela jsem ale jít! Najednou jel motorkář a zastavil se přede mnou. Ten muž řekl: „Určitě chcete překročit hranici. Máte papíry?“ Řekla jsem, že ne. Na to on: „Proto můžete zapomenout na silnici. Sedněte. Vezmu Vás k příteli. Odtud někteří měli štěstí!“ Posadila jsem se. Teprve na cestě mě přepadla zvláštní myšlenka. Ujistil mě a řekl, že budeme hned tam. Vjel do vedlejší ulice směrem k malému domu. Žena vyšla a řekla: „Tak! Přivezl si mi zase někoho?“ Byla jsem uklidněna. Ona řekla: „Vždy existuje riziko, ale pokud nemáte jinou možnost, musíte to zkusit!“ Šly jsme do zahrady a schovávaly se za křoví. Potom řekla: „Pokud nevidíte žádnou stráž, jděte, ale okamžitě si lehněte, když něco uvidíte.“ Přála mi hodně štěstí. Po zhruba 150 metrech jsem viděla orientační bod a pomyslela jsem si: „Teď jsem na Západě! Nic se mi tam už nemůže stát!“ Najednou někdo vykřikl: „Stát!“ Chovala jsem se, jako bych nic neslyšela. Zavolal znovu: „Můžu střílet!“ Zastavila jsem se tam. Pohraniční stráž chtěla vidět moje papíry a požádala mě o ně. Protože jsem žádné neměla, řekla mi, abych se vrátila. Nemělo cenu překonávat hranici načerno. Američané jezdili na koni a chytli by mě. Ujasnila jsem si ale, že musím jít na Západ, protože jsem nemohla zůstat sama na Východě. Po slibu, že ho nezahlásím, mě nechal strážný jít a radil mi, abych se nenechala chytit. Jinak bych musela nutně jít do dalšího tábora a zpět do východní zóny.

Díky Bohu jsem pak přišla na nádraží Feilitsch, odkud jsem mohla volat svého bratra Williho. Willi při válce ztratil nohu, po válce překročil načerno hranici a pracoval ve Wiesau na nádraží. Willi byl samozřejmě překvapený, když jsem ho zavolala. Dal mi radu, abych se nenechala chytit ve vlaku do Wiesau kontrolou. Musela jsem jen projít hlídkou na nádraží, kde stáli dva strážní. Proto jsem čekala, až odjedou. Všechno muselo být velmi rychlé, protože se vlak už rozjížděl, když jsem se mohla dostat dovnitř. Měla jsem štěstí a brzy jsem mohla obejmout svého bratra ve Wiesau. Po dvou dnech jsem se vydala do Sonnefeldu (okres Coburg) ke své švagrové Hertě. Můj bratr a její manžel Ernst byli ještě v ruském zajetí, odkud přišli o rok později domů. Herta byla švadlena. Šila mi šaty, protože jsem s sebou neměla nic kromě malé kabelky. Mohla jsem s ní ale zůstat jen tři dny, protože bylo málo jídla.

Ze Sonnebergu jsem jela vlakem k mému bratru Gustavovi do St. Quirin, kam už přišel bratr Erich. S Adolfem se vypravil pěšky a na střechách vlaků třemi zónami. Tady v St. Quirin jsem mohla zůstat jen jeden den, protože jídla bylo příliš málo. Musela jsem se rychle zaregistrovat v obci, takže jsem dostala potravinové lístky a vyšla do Seegu.

Od roku 1947 jsem byla přijata. Rodina Schweigerů byla pro mě velice dobrá. Mezitím byly všechny dostupné pokoje v domě plné uprchlíků! Pomáhala jsem v domácnosti, na poli a ve stáji. Z obce jsem dostala slib na potravinové lístky. Starosta a policie mi chtěli pomoci získat imigrační doklady na Zemském úřadu ve Füssenu. Řekli, že to nebude problém, protože mám práci a nepotřebuji vlastní byt. Trvalo nějakou dobu, než jsem dostala předvolání z Füssenu. Ale pro mě to bylo trochu zklamání! Úředník mi řekl, že všichni nelegální přistěhovalci se museli vrátit na východ a musela jsem teď zůstat ve vězení. Nemohla jsem tomu uvěřit a chtěla telefonovat. Ale to nebylo dovoleno. „Uděláme to sami“, bylo řečeno. Seděla jsem s další ženou v cele v zámku ve Füssenu, kde jsme byly uvězněny. Druhý den přijela do Füssenu se svým synem paní Schweiger. Udělali obrovský hluk a zlobili se, protože jsem byla zatčena. Úředníci jim slíbili, že se pokusí zabránit mé deportaci. Třetí den jsem byla vyňata z cely a řekla jsem si, že budu muset jít do Augsburgu, protože na mou žádost bude rozhodnuto jen tam. Šla jsem ale zpět do vězení. Po dvou dnech konečně přišla osvobozeněcká zpráva: Mám povolení k pohybu. To bylo potěšení! Všechna utrpení byla zapomenuta. Po čtyřech měsících jsem dostala od soudu ve Füssenu dopis, že je proti mně zahájeno řízení kvůli amnestii mládeže. Co to bylo, je mi ale ještě dnes nejasné.

*Právě v Seegu jsem se seznámila se svým manželem Peterem, se kterým mám dnes tři děti a šest vnoučat.*⁹⁴

3.1.3 Rok 1947

Ministerstvo vnitra vydalo pro všechny okresní národní výbory 23. ledna 1947 výnos o konečném odsunu zbytku Němců. Mělo k němu dojít na jaře, pravděpodobně v měsících dubnu a květnu. Do odsunu nesměly být zařazeny osoby německé národnosti s legitimacemi specialistů a jejich rodinní příslušníci zapsaní v legitimacích, dále osoby české a slovenské národnosti, osoby německé národnosti žijící ve smíšených manželstvích s Čechy a Slováky, osoby německé národnosti, které byly židovského původu nebo vyznání, a příslušníci jejich rodin, osoby, které podaly žádost podle § 2 dekretu č. 33/45 a měly osvědčení B a jejichž žádost byla již předložena zemským národním výborům, avšak nebyla dosud vyřízena, osoby německé národnosti, které byly ministerstvem vnitra vyňaty cestou milosti z odsunu.⁹⁵

Dále byly národní výbory upozorněny na zabezpečení řádného materiálního vybavení Němců pro jarní odsun. ONV se musely povinně postarat o řádné vybavení všech osob odsunovaných z jejich správního obvodu. Pokud někteří Němci neměli vlastní svršky, muselo jim být potřebné vybavení dodáno příslušným ONV. V první řadě mělo být použito zásob svršků zabavených Němcům. Tyto svršky neměly být prodávány Čechům, dokud nebude postaráno o řádné vybavení odsunutých.⁹⁶

V Plesné bylo k 18. únoru 1947 ještě 41 osob německé národnosti podléhajících odsunu. Po provedení revize specialistů bylo navíc navrženo k odebrání titulu specialistů 87 osobám německé národnosti včetně jejich rodinných příslušníků.⁹⁷ Z Plesné bylo odsunuto celkem 2172 osob německé národnosti,⁹⁸ přitom se zde nacházelo 31. srpna 1947 ještě 224 Němců, 30 dalších cizinců, československých občanů už ale v Plesné bylo více, konkrétně 1089.⁹⁹ K 15. únoru 1949 ve městě bylo ještě 142 občanů německé národnosti, z nichž 22 ještě podléhalo odsunu.¹⁰⁰

⁹⁴ Rozhovor s ženou odsunutou z Plesné v roce 1946. Plesná 3. 2. 2018, záznam uložen v archivu autora.

⁹⁵ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, výnos ministerstva vnitra pro všechny ONV z 23. 1. 1947.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel Plesné k 18. 2. 1947.

⁹⁸ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 22.

⁹⁹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 370, sign. 605, kart. 42, hlášení evidence obyvatelstva Plesné z 31. 8. 1947.

¹⁰⁰ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, seznam obyvatel Plesné k 15. 2. 1947.

Němci to někdy neměli jednoduché ani v roce 1947. Příkladem je třeba případ, kterým se zabývala druhá schůze pléna MNV v Plesné 27. února 1947: povozník německé národnosti Josef Tauer ze Šneků požádal o povolení k přestěhování do Plesné, přestože se už dlouho připravovalo sloučení těchto dvou obcí. Plénum MNV však jeho žádost zamítlo, jelikož se jednalo o Němce.¹⁰¹

3.1.4 Specialisté

Na základě výměru OSK v Chebu z 21. srpna 1945 se v Plesné dozvěděli, že podle výnosu ZNV v Praze z 31. července 1945 bude při odsunu Němců nutno přihlížet také k tomu, aby až na další nebyli odsunováni významní průmysloví odborníci, úředníci a dělníci. Vynětí z odsunu se vztahovalo jak na nepostradatelné osoby, jejichž nepřítomností by byl podstatnou měrou poškozen provoz průmyslového závodu, tak i odborníky, jejichž odsunem by mohla vzniknout československému průmyslu jako celku značná škoda. V případech zvláštního zřetele bylo možno z odsunu vyloučit i zvláště význačné odborníky a exportní experty. Písemný návrh na vydání prozatímního osvědčení měl napsat národní správce podniku, v němž byla nepostradatelná osoba zaměstnána po předchozím dobrozdání české závodní rady podniku. Průkaz měl vydat okresní národní výbor či správní komise po přezkoumání okolností uvedených v návrhu. Neoprávněné vydání mělo být přísně stíháno. Držitel průkazu o prozatímní nepostradatelnosti měl být vyloučen pouze z opatření směřujících k odsunu Němců, tudíž neměl mít stejné postavení jako Češi či antifašisté. Měly pro ně tedy platit všechny ostatní předpisy, které byly platné pro Němce (koncentrování Němců, německé potravinové lístky, atd.).¹⁰²

Pro mnohé plesenské firmy byli odborní němečtí obyvatelé nepostradatelnými, a proto žádaly o jejich vyjmutí z odsunu. Firma Geipel a syn zaměstnávala 119 odborníků, bez kterých se nemohla obejít. Šlo o koželuhy, zámečníky, dělnice, elektrikáře, topiče, truhláře, strojníka, šoféra, soustružníka, malíře, kočího a tesaře. MSK dokonce přišla přímluva řídícího učitele Micheka ze Semil, který se v prosinci 1945 přimlouval za plesenské manžele Blohsovy a schvaloval jejich odsun, který se podle něj nedělal ze zloby, ale pouhého pudu sebezáchovy, zároveň však žádal o jejich ponechání, jelikož Ema Blohsová podporovala jeho rodinu věcnými dary po celá léta před válkou. Tato žena podporovala jeho rodinu i tehdy,

¹⁰¹ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 6, zápis z 2. schůze pléna rady MNV v Plesné z 27. 2. 1947.

¹⁰² SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 342, sign. 504, kart. 37, dopis OSK v Chebu MSK v Plesné z 21. 8. 1945.

když byl vězněn v Německu pro ilegální činnost proti Třetí říši v letech 1940–1945. Ema Blohsová se tehdy údajně zachovala daleko lidštěji a přátelštěji než mnozí Češi.¹⁰³

Firma Adolf Päsold žádala o ponechání 69 odborníků, které dle svých slov nutně potřebovala k udržení provozu závodu. Jednalo se o různé technické vedoucí, inženýry, mistry, stávkáře, baliče, česače, zedníky, účetní, šičky, skladačky, soukačky, výpomocné síly, stříhačky, úřednice. K udržení hudebního průmyslu Československa ve firmách přičleněných k Amati, družstvu umělecké výroby hudebních nástrojů, bylo potřeba zachovat sedm nepostradatelných německých zaměstnanců. Firma Johann Lehrmann žádala o ponechání 206 odborníků. Opět šlo o různé cívkačky, přistříhačky, kantoristky, lisovačky, švadleny, atd. Plesenští občané byli dokonce nepostradatelnými Němci i pro Falknovské hnědouhelné doly, konkrétně pro důl Gustav v Habersbirku. Pro známý podnik na výrobu uměleckých hudebních nástrojů Cremona v Lubech bylo nepostradatelných 39 zaměstnanců, převážně houslaři, smyčcaři, výrobci količků, desek, citer, kytar, škatulaři, atd. Firma Carl Fischer žádala o ponechání 18 odborníků.¹⁰⁴

3.1.5 Antifašisté

V Plesné byli také antifašisté, kteří měli své legitimace, díky nimž se nacházeli pod ochranou státních orgánů. Podle sdělení velitelství stanice Sboru národní bezpečnosti v Plesné z 6. června 1947 se ve městě nacházelo 29 antifašistů. Těmito antifašisty byli např. čalouník v továrně, tovární dělnice, účetní v továrně, ale i třeba zřízenec MNV v Plesné Rudolf Bodem.¹⁰⁵

Na základě sdělení ONV v Chebu ze 14. srpna 1946 byl v té době aktuálním problémem dobrovolný odchod antifašistů do Německa, který se měl uskutečnit v říjnu 1946. Antifašisté, kteří vlastnili právoplatné legitimace a s jejichž odchodem souhlasilo ministerstvo vnitra, si mohli odvézt s sebou veškerý movitý majetek. Počet antifašistů byl však snižován relacemi stanic SNB, neboť všichni majitelé legitimace nevyhovovali podmínkám, žádaným ve výnosech ministerstva vnitra. Nestačila totiž pouze okolnost, že dotyčná osoba nebyla členem strany NSDAP nebo jejích složek.¹⁰⁶ MNV a MSK tehdy musely do 25. srpna 1946

¹⁰³ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 337, sign. 504, kart. 36, dopis řídícího učitele Mícheka MSK v Plesné z 6. 12. 1945.

¹⁰⁴ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 337, sign. 504, kart. 36, seznamy nepostradatelných odborníků, s. d.

¹⁰⁵ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, seznam antifašistů z Plesné vypracovaný velitelstvím stanice SNB Plesná 6. 6. 1947.

¹⁰⁶ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, dopis ONV v Chebu MNV v Plesné z 14. 8. 1946.

vypracovat nové seznamy. V Plesné se k 21. srpnu 1946 jednalo o 20 antifašistických rodin.¹⁰⁷

Antifašisté byli MSK vyzýváni, aby se přihlásili se svými doklady k přezkoušení. Počet antifašistických rodin posléze klesal: jestliže se k 28. lednu 1946 jednalo o 35 antifašistických rodin,¹⁰⁸ k 18. září téhož roku už to bylo pouze 10 obyvatel německé národnosti,¹⁰⁹ kteří vyhovovali podmínkám pro uznání za antifašisty.

Každý antifašista musel vyplňovat dotazník, který měl o něm zjistit co nejvíce informací.¹¹⁰ Obsahoval ještě přílohu, ve které detailněji popisoval, jakým způsobem se zapojil do protifašistického odboje. Obyvatel Plesné Karel Pöhlmann bydlící v domě čp. 390 popisoval svůj příběh 30. října 1945 slovy:

„V roce 1938 pracoval jsem pro organizaci a vzdělání komunistické dělnické obrany, jakož i pro společnou práci se sociálnědemokratickou červenou obranou. Uniformování a ozbrojování stalo se vlastními prostředky.

S četnickou stanicí v Perninku měli jsme dobré spojení (svědek: četnická stanice, t. č. v Perninku).

Od četnické stanice v Perninku a pana poštmistra Černého, který tenkrát byl zaměstnán v Perninku, obdrželi jsme municí pro naše zbraně (svědek: poštmistr Černý, Chodov a listonoš Hofmann, Pernink). V hájovně v Perninku leželi jsme stále připraveni, aby nacisté nedostali převahu (svědek: pan Jiskra, t. č. předseda místní správní komise v Perninku, syn tehdejšího myslivce Jiskry, dále Mach Václav a Prukopek Václav v Perninku).

Při demonstracích po řeči Hitlera byla rozbitá také okna mého bytu a moje paní a děti byly ohrožovány na životě.

Jako velitel dělnické obrany zachoval jsem také vojenský pořádek při našem ústupu do vnitrozemí, což obyvatelům obce Cerhovice u Blatné bude ještě dnes v paměti. Pomohli jsme tamějším rolníkům a řemeslníkům při práci, až jsme dostali příkaz se vrátit. Jak jsem se vrátil do Perninku, byl jsem zatčen, vězněn šestnáct týdnů na gestapu v Karlových Varech, Chebu a Plauně a třicet sedm týdnů v koncentračním táboře Dachau.

V době vazby zemřela mi manželka.

¹⁰⁷ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, seznam antifašistických rodin z Plesné z 21. 8. 1946.

¹⁰⁸ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, seznam antifašistů z Plesné z 28. 1. 1946.

¹⁰⁹ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, seznam antifašistů z Plesné z 18. 9. 1946.

¹¹⁰ Viz příloha č. 5 a 6.

Když jsem byl z koncentračního tábora Dachau propuštěn, rozšiřoval jsem při každé příležitosti pravdu o koncentračních táborech a jednání nacistů a taktéž jsem na základě cizích vysílačů rozšiřoval zprávy proti nacistům, např. v dubnu a květnu 1945 při bojích o Plesnou jsem zeslaboval sílu bojů, poněvadž jsem stále rozšiřoval zprávy zakázaných, cizozemských vysílačů (pouze němečtí svědci byli přítomní).“¹¹¹

Řada antifašistů musela kvůli svým demokratickým myšlenkám po obsazení Plesné na podzim 1938 uprchnout do vnitrozemí. V roce 1945 se vrátili zpět, ale i poté se setkávali s nenávisťí německých nacistů. Příkladem byl třeba Josef Kolb, který v letech 1929–1931 sloužil u československé armády. Na podzim 1938 chtěl uprchnout s manželkou do vnitrozemí, ale odcestovat mohla jen manželka, neboť Kolb se musel starat o švagra a dalšího Čecha. Po návratu manželky zpět do Plesné byl svými spoluobčany urážen slovy: „*Běžte zase do Prahy! Nemáme již pro vás místa!*“ V roce 1939 musel jako první z Plesné narukovat k německé branné moci a v září 1942 byl pro antifašistické smýšlení vyslýchán na četnické stanici. S potupami se musela vypořádávat taktéž např. Františka Krumbholzová, jejíž děti byly po návratu v roce 1938 předvedeny na obecní úřad. Jedno dítě bylo dokonce zavřeno a bylo s ním tak zle nakládáno, že muselo chodit celý rok k lékaři. Druhý syn se musel dvakrát denně hlásit na úřadě a kromě toho zametat ulice. Žádné z dětí nedostalo na začátku práci a nemohlo se vrátit na své dosavadní pracovní místo.¹¹²

3.2 Odsun obyvatelstva německé národnosti ze Šneků

Šneky byly největší osadou Plesné a druhou největší částí po samotné Plesné. Před květnem 1945, kdy došlo ke zrušení německé okupace, měly Šneky s Plesnou dohromady přes 5000 obyvatel. MSK zde byla zmocněna odebírat části bytového zařízení po Němcích pro české přistěhovalce. Od 7. listopadu 1945 byli Němci, kteří přicházeli v úvahu do odsunu, přestěhováni do horších bytů. Všechny německé potravinářské a pekařské živnosti byly s okamžitou platností k témuž datu uzavřeny. Bylo celkem likvidováno osm koloniálních obchodů, dvě pekárny a dva textilní obchody. Dne 21. listopadu 1945 došlo k přejmenování ulic, které získaly české označení. Dne 2. ledna 1946 došlo k prohlídkám u německých zemědělců a bylo jim zabaveno 214 kilogramů obilí.¹¹³

¹¹¹ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, dotazník pro antifašisty z 30. 10. 1945.

¹¹² SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, příběhy plesenských antifašistů ze 4. 11. 1945.

¹¹³ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 19–21.

K 26. červnu 1945 se ve Šnekách nacházelo 1049 Němců určených k odsunu.¹¹⁴ Do 25. srpna 1945 dobrovolně odcestovalo 20 Němců a čtyři byli odsunuti na návrh repatriačního úřadu. Dalších šest se do této doby do Šneků přistěhovalo.¹¹⁵ Do 25. září 1945 bylo na příkaz úřadu práce odsunuto čtrnáct Němců a dva další dobrovolně odešli.¹¹⁶ Do 10. října 1945 bylo odsunuto dalších devět Němců.¹¹⁷ Ve dnech 13. a 15. října 1945 opustili Šneky další tři němečtí obyvatelé.¹¹⁸

V roce 1946 žilo ve Šnekách 129 Čechů a 1050 Němců, z toho bylo určeno 126 obyvatel německé národnosti k odsunu. K prvnímu řádnému transportu Němců ze Šneků došlo 27. dubna 1946, jímž bylo odsunuto 21 Němců. Tyto odsuny pak pokračovaly v několikadenních intervalech až do října 1946.¹¹⁹

Na odsun specialistů docházely stížnosti na ONV v Chebu, který 2. srpna 1946 vydal prohlášení, v němž na ně reagoval a uložil všem MNV či MSK, aby v žádném případě nezařazovaly tyto osoby do odsunu. Vyzval zároveň všechny národní správce průmyslových podniků, aby všem MNV nebo MSK předložili okamžitě opisy seznamů specialistů bydlících v příslušné obci. Firma Adolf Päsold zažádala 3. května 1946 o zachování 12 specialistů, k 11. říjnu se jednalo o pět specialistů a k 21. říjnu o 19 specialistů. Firma August Reichel požádala 14. října 1946 o vyjmutí své dva specialisty, o stejný počet měla zájem i firma Johann Lehrmann. Na odsun specialistů ze Šneků si stěžovala např. Cremona, umělecká výroba hudebních nástrojů v Schönbachu¹²⁰, která musela od 1. října 1946 postrádat tři specialisty kvůli tomu, že byli členy SDP nebo NSDAP. O vynětí z odsunu žádali národní správci firem i v roce 1947, kdy např. firma Adolf Päsold žádala 15. února o zachování šesti specialistů a firma Johann Lehrmann si chtěla udržet 21 specialistů.¹²¹

¹¹⁴ SOkA Cheb, fond č. 136, Místní národní výbor (dále jen MNV) Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam Němců ve Šnekách z 26. 6. 1945.

¹¹⁵ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam osob, které byly vystěhovány nebo dobrovolně odcestovaly, od MSK ve Šnekách z 25. 8. 1945.

¹¹⁶ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam osob, které byly vystěhovány nebo dobrovolně odcestovaly, od MSK ve Šnekách z 25. 9. 1945.

¹¹⁷ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam osob, které byly vystěhovány nebo dobrovolně odcestovaly, od MSK ve Šnekách z 10. 10. 1945.

¹¹⁸ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam osob, které byly vystěhovány nebo dobrovolně odcestovaly, od MSK ve Šnekách z 20. 10. 1945.

¹¹⁹ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 21.

¹²⁰ Dnešní Luby.

¹²¹ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 22, kart. 2, dopisy MNV ve Šnekách ONV v Chebu, 1946–1947.

K 15. září 1946 žilo ve Šnekách mimo Němců určených k odsunu celkově 685 Čechů, 495 Němců a 19 cizinců.¹²² Podle seznamů Němců určených k odsunu podléhalo odsunu k 26. únoru 1947 ještě 27 Němců,¹²³ k 10. červnu 1947 se jednalo o 32 osob německé národnosti,¹²⁴ ovšem 13. června jich odešlo pouze 14.¹²⁵ Ještě k 24. prosinci 1947 bylo určeno k odsunu 32 osob.¹²⁶ Dne 21. března 1948 oznámil ONV v Chebu, že počínaje 21. březnem 1948 bude zahájen dobrovolný odchod Němců do amerického okupačního pásma. Týkal se pouze těch osob, které měly povolení k pobytu nebo k vstupu do uvedeného pásma a kterým měl být odsun za hranice umožněn. MNV byl následně vyrozuměn, kdy budou osoby určené k odsunu vzaty do sběrného střediska. Při odchodu bylo povoleno odnést movité věci o hmotnosti 70 kg na osobu.¹²⁷ Ze Šneků bylo 24. března 1948 odsunuto 16 německých obyvatel,¹²⁸ 8. dubna dalších 15 Němců,¹²⁹ 19. dubna ještě 11 osob německé národnosti¹³⁰ a 4. května dalších 20 Němců.¹³¹

Celkem bylo ze Šneků odsunuto 1215 obyvatel německé národnosti.¹³² Čeští a slovenští občané se ale museli vyrovnat s přílivem dalších cizinců, protože se v roce 1947 do Šneků stěhovali lidé ruské, běloruské či ukrajinské národnosti, např. 9. ledna 1947 se jednalo o 13 osob ze Zakarpatské Ukrajiny.¹³³ V roce 1948 se v obci usadilo 27 rodin reemigrantů, celkem 83 příslušníků, které přijely z Rumunska, a tři rodiny z Volyně.¹³⁴

V období odsunu musel MNV ve Šnekách řešit otázku plánovaného sloučení obce Šneky s obcí Plesná. Až do roku 1947 se o sloučení stále hlasovalo a MNV ve Šnekách vždy

¹²² SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 22.

¹²³ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam osob podléhajících odsunu od MSK ve Šnekách z 26. 2. 1947.

¹²⁴ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, výnos MNV ve Šnekách z 10. 6. 1947 k odsunu Němců.

¹²⁵ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam Němců ze Šneků odsunutých 13. 6. 1947.

¹²⁶ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam osob německé národnosti ze Šneků navržených k odsunu z 24. 12. 1947.

¹²⁷ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, dopis ONV v Chebu MNV a stanicím SNB pro okres Cheb z 21. 3. 1948.

¹²⁸ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam Němců odsunutých ze Šneků 24. 3. 1948.

¹²⁹ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam Němců odsunutých ze Šneků 8. 4. 1948.

¹³⁰ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam Němců odsunutých ze Šneků 19. 4. 1948.

¹³¹ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, seznam Němců odsunutých ze Šneků 4. 5. 1948.

¹³² SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA, Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 21.

¹³³ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 18, kart. 2, výnos MSK ve Šnekách ve věci seznamu občanů ruské, běloruské a ukrajinské národnosti z 9. 1. 1947.

¹³⁴ LEPŠÍ, Martina. *Místní národní výbor Šneky, 1945–1949*. Inventář. Cheb 2005, s. 5.

vyjadřoval námitky proti sloučení. Dne 8. března 1948 bylo na schůzi pléna MNV po debatě rozhodnuto, že se obce nesloučí. Předseda MNV ve Šnekách však předložil členům na mimořádné schůzi 15. dubna 1948 doporučení akčního výboru Národní fronty v Plesné o sloučení obou obcí. Jednání trvala ještě dlouho, nakonec však ke sloučení došlo a MNV ve Šnekách ukončil svou činnost v roce 1949, kdy obec Šneky byla 27. dubna 1949 integrována do Plesné.¹³⁵

3.3 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Vackova

O Vackově se kvůli chybějícím pramenům můžeme dozvědět pouze o odsunu v letech 1947–1948, kdy byl 10. prosince 1947 vydán SNB v Plesné výnos ministerstva vnitra ze 4. listopadu 1947 o připravovaném přesunu Němců z pohraničí do vnitrozemí a jejich rozptýlení mezi výhradně český živel tak, aby byla znemožněna jakákoliv škodlivá činnost Němců v sousedství státních hranic a mohla být provedena asimilace tohoto živlu. Přesun měl být proveden podle plánu ministerstva vnitra, a to způsobem spořádaným a lidským. Měl být zahájen v jarních měsících 1948 za předpokladu, že nedojde k odsunu Němců do Německa. V první etapě měli být odsunuti pouze Němci, kteří podléhali odsunu a z jakýchkoliv důvodů nemohli být odsunuti do Německa.¹³⁶

MNV měl sepsat seznamy, kdy první kategorii měli tvořit Němci, kteří měli být odsunuti, což se z nějakého důvodu nestalo, např. byli uvězněni, nebo tzv. nechránění specialisté, tedy osoby, kterým byla odebrána specialistická legitimace, a druhou kategorii Němci – antifašisté, kterých se k 18. listopadu 1947 nacházelo ve Vackově 32 rodin.¹³⁷ V seznamu se nesměli objevovat Němci, kteří podle platných předpisů nepodléhali odsunu.¹³⁸ Rodinné svazky nesměly být přesunem rozrušeny. Rodinu tvořili manželé, manželky a děti (hoši narození nejpozději 1. května 1928, dívky narozené nejpozději 1. května 1925). Dále pak i děti starší, byly-li však méněcenné, duševně choré a odkázané na výživu svých rodičů. Do rodiny patřili i přestárlí rodiče odkázaní na rodinu. Ostatní osoby bylo nutno posuzovat jako osoby samostatné.¹³⁹

¹³⁵ LEPŠÍ, Martina. *Místní národní výbor Šneky, 1945–1949*. Inventář. Cheb 2005, s. 6.

¹³⁶ SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 36, kart. 2, výnos SNB v Plesné z 10. 12. 1947 ve věci přesunu Němců z pohraničních okresů a jejich rozptýlení na základě výnosu ministerstva vnitra č. B – 500/20774/1947 ze 4. 11. 1947.

¹³⁷ SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 35, kart. 2, seznam specialistů z Flussbergu z 18. 11. 1947.

¹³⁸ SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 36, kart. 2, výnos SNB v Plesné z 10. 12. 1947 ve věci přesunu Němců z pohraničních okresů a jejich rozptýlení na základě výnosu ministerstva vnitra č. B – 500/20774/1947 ze 4. 11. 1947.

¹³⁹ Tamtéž.

Dne 13. prosince 1947 vydal ONV v Chebu prohlášení k odsunu Němců, kde poukazoval na to, že při pořizování seznamu Němců, kteří dle směrnic ministerstva vnitra přicházeli v úvahu pro odsun do vnitrozemí, budou odebírána tzv. prozatímní potvrzení, která osvědčovala osobám německé národnosti, že podaly žádost o zachování československého státního občanství a že až do vyřízení je bylo nutno považovat za československé státní občany. Platnost těchto prozatímních potvrzení byla zrušena na schůzi rady ONV v Chebu 5. prosince 1947. Osoby německé národnosti, které si podaly žádost o zachování československého občanství, mohly získat pouze potvrzení o podané žádosti.¹⁴⁰

S vědomím rady ONV v Chebu byla provedena revize tzv. německých antifašistů, při níž bylo zjištěno, že jen mizivá menšina osob německé národnosti odpovídala požadavkům pro uznání antifašistického charakteru. Bylo zjištěno, že spousta osob vlastní různé antifašistické průkazy, mnohdy ani nepotvrzené. Osobám, které byly uznány jako antifašisté, byly vydány šedé legitimace na formulářích prozatímních průkazů totožnosti s doložkou, že jsou majitelé považováni za antifašisty. Ostatní průkazy pozbyly platnosti.¹⁴¹

Dne 31. prosince 1947 byl sepsán seznam 15 rodin Němců pro odsun na jaře 1948 pro obec Vackov a osadu Flusberg.¹⁴² ONV v Chebu požádal 5. května 1948 MNV o seznam přestárlých, osamělých a práce neschopných osob německé národnosti, vyloučeny měly být osoby nemocné, ve Vackově takových k 23. květnu 1948 bylo šest.¹⁴³ Ještě 22. března 1949 došlo MNV na Vackově oznámení ONV v Chebu o dodatečném transportu Němců do sovětského okupačního pásma. ONV žádal o odsun šesti obyvatel Vackova, kteří se měli dostavit se svými zavazadly 22. března 1949 do oblastního odsunového střediska v Chebu.¹⁴⁴

3.4 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Velkého Luhu

Ve Velkém Luhu se v roce 1945 nacházelo 376 Němců určených k odsunu, z nichž bylo 122 mužů, 173 žen a 81 dětí.¹⁴⁵ Podle jiného seznamu se ve Velkém Luhu nacházelo 414 Němců určených k odsunu, z nichž bylo 128 mužů, 202 žen a 84 dětí.¹⁴⁶

¹⁴⁰ SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 36, kart. 2, výnos ONV v Chebu k odsunu Němců z 13. 12. 1947 (antifašisté a osoby německé národnosti, které žádaly o zachování československého občanství).

¹⁴¹ Tamtéž.

¹⁴² SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 36, kart. 2, soupis Němců z Vackova, kteří přicházeli v úvahu pro připravovaný odsun na jaře 1948, vypracovaný velitelstvím stanice SNB v Plesné z 31. 12. 1947.

¹⁴³ SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 36, kart. 2, seznam osob německé národnosti z Vackova z 23. 5. 1948.

¹⁴⁴ SOkA Cheb, fond č. 61, MNV Vackov, 1946–1964, inv. č. 36, kart. 2, seznam Němců z Vackova k dodatečnému transportu do sovětského pásma z 16. 3. 1949.

¹⁴⁵ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, seznam Němců z Velkého Luhu, s. d.

¹⁴⁶ Tamtéž.

V obci se nacházelo 14 bývalých příslušníků HJ, osm členů SA a čtyři členové NSKK.¹⁴⁷ K 14. červenci 1946 žilo v obci ještě 172 osob určených k odsunu, z nichž bylo 61 mužů, 90 žen a 21 dětí do 14 let.¹⁴⁸

Předsedovi MSK ve Velkém Luhu bylo 20. července 1946 nařízeno odsunout veškeré německé antifašisty. Při posledním soupisu v lednu 1946, který sestavovali antifašisté sami, bylo v obci sepsáno 26 antifašistů. Po poslední prověrce v květnu 1946 bylo úředně přezkoušeno a uznáno pouze pět osob. Tito antifašisté určení k odsunu se měli dostavit 21. července 1946 v 7 hodin k hostinci Seifert.¹⁴⁹

Na pondělí 29. července a úterý 30. července 1946 byly plánovány poslední odsuny Němců z obce Velký Luh.¹⁵⁰ Ale podle seznamů odsuny pokračovaly, jelikož 11. října bylo celkově odsunuto 398 německých občanů¹⁵¹ a 18. října dalších 43 Němců.¹⁵²

ONV v Chebu vydal 11. února 1947 příkaz na vypracování seznamu Němců, kteří měli být v jarních měsících odsunuti. Odsunu nepodléhaly osoby německé národnosti, jimž byly po provedené revizi ponechány legitimace specialistů, ve kterých byli zapsaní také jejich rodinní příslušníci. Dále nepodléhaly odsunu osoby německé národnosti žijící ve smíšených manželstvích; osoby německé národnosti, které byly pojaty ve schválených seznamech pro vystěhování v rámci akce politických stran komunistické a sociálně demokratické (antifašisté); říšskoněmečtí váleční zajatci, kteří byli v evidenci vojenské správy; a osoby německé národnosti, které se v době zvýšeného ohrožení republiky hlásily k české národnosti.¹⁵³ V rámci tohoto výnosu byl ve Velkém Luhu vypracován 19. února 1947 seznam 29 osob německé národnosti.¹⁵⁴

V rámci připravovaného přesunu Němců z pohraničního území do vnitrozemí v jarních měsících 1948 a jejich rozptýlení mezi výhradně český živel bylo ve Velkém Luhu připraveno

¹⁴⁷ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, seznam příslušníků HJ, SA a NSKK, s. d.

¹⁴⁸ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, seznam obyvatel Velkého Luhu k 14. 7. 1946.

¹⁴⁹ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, dopis OSK v Chebu MSK ve Velkém Luhu z 20. 7. 1946.

¹⁵⁰ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, oznámení MSK ve Velkém Luhu z 24. 7. 1946.

¹⁵¹ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, seznam odsunutých Němců z Velkého Luhu z 11. 10. 1946.

¹⁵² SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, seznam odsunutých Němců z Velkého Luhu z 18. 10. 1946.

¹⁵³ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, dopis ONV v Chebu pro MNV a MSK v okrese Cheb z 11. 2. 1947.

¹⁵⁴ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, jmenný seznam osob německé národnosti ve Velkém Luhu z 19. 2. 1947.

30 německých občanů.¹⁵⁵ Podle seznamu z 2. února 1949 se ve Velkém Luhu nacházelo stále ještě 18 osob německé národnosti.¹⁵⁶

Do obce se naopak stěhovali reemigranti, v srpnu 1947 se přistěhovalo 14 reemigrantských rodin z Rumunska a tři z Bulharska. Ke dni 14. října téhož roku se jich už ale v obci nacházelo celkem 35. K 7. prosinci 1947 se ve Velkém Luhu nacházely čtyři reemigrantské rodiny z Maďarska (celkem 16 reemigrantů) a 26 rodin z Rumunska (celkem 94 reemigrantů).¹⁵⁷

3.5 Odsun obyvatelstva německé národnosti z Klinghartu

V roce 1945 bylo v Klinghartu podle seznamu z 5. listopadu 1945 určeno k odsunu 49 Němců zařazených do kategorie 1, v rámci kategorie 2 se jednalo o 151 Němců, do kategorie 3 spadalo 29 obyvatel německé národnosti, kategorii 4 tvořili 52 Němců, kategorii 5 devět Němců, sedmou kategorií 75 Němců a v osmé kategorii bylo 241 Němců. Celkově se tedy v listopadu 1945 v Klinghartu nacházelo 597 osob německé národnosti. V seznamu figurovali také čtyři obyvatelé maďarské národnosti.¹⁵⁸

V roce 1946 se v Klinghartu nacházeli v rámci odsunu slepých a duševně chorých tři duševně choří a šestnáct starých a nemocných lidí.¹⁵⁹ Podle seznamu z 23. května 1946 se v Klinghartu nacházelo 43 osob německé národnosti určených k odsunu.¹⁶⁰ Co se týče antifašistů německé národnosti, k 13. únoru 1946 se jednalo o 15 osob,¹⁶¹ ovšem k 15. dubnu téhož roku jich po revizi zbylo pouze osm.¹⁶² Dne 19. února 1947 žilo v obci ještě 58 občanů určených k odsunu.¹⁶³ V rámci odsunu do vnitrozemí se podle seznamu z 10. ledna 1948 v obci nacházelo 17 rodin obyvatel německé národnosti, z nichž někteří v rodině vlastnili

¹⁵⁵ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 23, kart. 1, jmenný seznam Němců z Velkého Luhu připravených k odsunu v roce 1948, s. d.

¹⁵⁶ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 26, kart. 1, seznam Němců ve Velkém Luhu ke 2. 2. 1947.

¹⁵⁷ SOkA Cheb, fond č. 190, MNV Velký Luh, 1945–1959, inv. č. 27, kart. 1, jmenné seznamy reemigrantů ve Velkém Luhu v roce 1947 ze 14. 10. 1947 a 7. 12. 1947.

¹⁵⁸ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 58, kart. 4, seznam všech Němců z Křižovatky zdržujících se k 5. 11. 1945 v obci.

¹⁵⁹ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 58, kart. 4, seznam osob dle č. j. 10/49/46 z Křižovatky ve věci odsunu slepých a duševně chorých, s. d.

¹⁶⁰ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 58, kart. 4, seznam osob z Křižovatky navržených k transportu z 23. 5. 1946.

¹⁶¹ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 57, kart. 4, seznam a počet členů Antifašistické ligy v Křižovatce ze 13. 2. 1946.

¹⁶² SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 57, kart. 4, seznam členů Antifašistické ligy v Křižovatce z 15. 4. 1946.

¹⁶³ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 58, kart. 4, jmenný seznam Němců z Křižovatky podléhajících odsunu z 19. 2. 1947.

legitimace specialistů a hornickou legitimaci.¹⁶⁴ Co se týče přistěhovalců, v roce 1947 se do obce nastěhovalo 21 rodin rumunských občanů a pět rodin volyňských Čechů.¹⁶⁵

¹⁶⁴ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 59, kart. 4, výnos MNV v Křižovatce č. j. 4. V. 48 ve věci o soupisu německých příslušníků k 10. 1. 1948.

¹⁶⁵ SOkA Cheb, fond č. 128, MNV Křižovatka, (1944)1945–1990, inv. č. 54, kart. 4, soupis reemigrantů z Křižovatky k 16. 11. 1947.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo podat objektivní svědectví o postavení obyvatelstva německé národnosti v Plesné v letech 1945–1948. Národnostní zápas mezi Čechy a Němci žijícími v jednom státním útvaru se vyhrotil natolik, že se Češi rozhodli situaci vyřešit radikálním způsobem, a to odsunem či vysídlením drtivé většiny německého obyvatelstva z území Čech. Mezi českými politickými představiteli se o plánované odvetě vůči obyvatelstvu německé národnosti začalo hovořit ihned po konferenci v Mnichově na podzim 1938, ale k definitivnímu rozhodnutí došlo až po skončení války. Hlavním cílem československých politiků bylo vytvoření národního státu Čechů a Slováků a likvidace neslovanských menšin. Poválečné rozdělení ale bylo jediným možným řešením, které mohlo zajistit stabilitu nového Československa. Práce se věnuje vysídlení veliké skupiny obyvatelstva německé národnosti a následné reemigraci a osidlování oblasti Plesné.

Plesná ležící v pahorkatém terénu přímo na západní hranici České republiky s německou spolkovou zemí Sasko a nacházející se na území Chebska byla jedním z mnoha měst v českém pohraničí, kterého se odsun německého obyvatelstva týkal. Povědomost o Plesné nejen u nás, ale i za hranicemi Československa rostla od začátku 20. století. V této době se začal rozvíjet průmyslový život ve městě, kdy začaly být zakládány továrny na výrobu textilního a stávkového zboží, kůže a jejího zpracování. Především výroba hudebních nástrojů, zvláště houslí, mandolín a kytar, rozšířila jméno města i do zámořských států. Hlavně díky průmyslu se z Plesné stalo třetí nejdůležitější a největší město na Chebsku, hned po Chebu a Františkových Lázních.

Úpadek Plesné nastal především právě kvůli provedení odsunu německého obyvatelstva po 2. světové válce. V rámci tzv. divokého odsunu v roce 1945, organizovaného transferu v roce 1946 a dodatečného odsunu v letech 1947–1948 bylo z Plesné a jejích osad odsunuto či vysídleno nejméně 4000–5000 osob německé národnosti. Přesně specifikovat jejich počet nelze, jelikož chybí archivní materiály všech osad Plesné. Ze samotné Plesné bylo odsunuto 2172 osob, ze Šneků 1215 osob německé národnosti. Tento fakt se projevil především na počtu obyvatelstva Plesné. V roce 1950 žilo v Plesné a jejích osadách pouze 2126 osob, zatímco v době největšího rozkvětu na začátku třicátých let se jich zde nacházelo až 5425.

I průmysl Plesné po odsunu obyvatel německé národnosti zažíval veliký úpadek. Řada firem, které dokázaly plesenským obyvatelům nabídnout až 2000 pracovních míst, musela skončit. Po únoru 1948 byly zastaveny a likvidovány i všechny zbývající továrny a ze dvou

největších byla utvořena pouze jediná, která přežila. Z Plesné, která ještě před pár lety patřila mezi největší města okresu, se stalo celkem průměrné město.

Odsun Němců je a ještě nějaký čas bude velice citlivým tématem na obou stranách hranice mezi Českou republikou a Německem. Někteří s tímto činem mohou souhlasit, někteří s ním mohou nesouhlasit, jádrem sporu bude vždy i zdůvodnění a průběh transferu. V rámci Plesné bude další výzkum této problematiky velmi těžký, jelikož se nezachovalo moc pramenů, ze kterých by mohl budoucí badatel čerpat.

SUMMARY

After the end of the World War II, it was decided about the displacement of the German inhabitants who have lived together with the Czech in one system of government for hundreds of years. The Czech political representatives started to reject the presence of the German population in the country immediately after the Munich Conference in autumn 1938. The ultimate decision was made after the War had ended.

One of the many towns in the Czech borderlands where the displacement of the inhabitants of a German nationality has been realized was a town Plesná, situated in a Cheb region right on the west border of the Czech Republic with the Federal Land of Saxony. Plesná has been a well-known town due to a good industry condition since the beginning of the 20th century not only in the Czechoslovakia but also all over the world. It was considered a third biggest town in the region preceded by Cheb and Františkovy Lázně.

The Cheb region has been dominated by the German inhabitants since the Middle Ages. Therefore, Plesná had to deal with the German inhabitants. Between the years 1945-1948, at least 4000-5000 people of a German nationality have been displaced or expelled from Plesná. It is not possible to state the exact number due to the missing archival materials of the all town settlements. 2172 people of a German nationality were displaced from Plesná and 1215 Germans from Šneky.

Plesná suffered a great decline after this displacement. The number of population was decreased from 5425 to 2126 people (dated from 1930 until 1950). This state was improved because of the influx of inhabitants from the foreign countries (Romania, Soviet Union, Hungary, Yugoslavia, Poland, France). Industry also noticed a great decline, the factory owners were displaced and the factories were united into a one when the Communist party came into power in 1948.

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

ARCHIVNÍ PRAMENY:

Státní okresní archiv Cheb

- fond č. 61, Místní národní výbor Vackov, 1946–1964.
- fond č. 128, Místní národní výbor Křižovatka, (1944)1945–1990.
- fond č. 134, Městský národní výbor Plesná, 1945–1974.
- fond č. 136, Místní národní výbor Šneky, 1945–1949.
- fond č. 140, Archiv města Plesná 1787–1945 (1946).
- fond č. 190, Místní národní výbor Velký Luh, 1945–1959.
- fond č. 266, Okresní národní výbor Cheb, 1945-1947.

LITERATURA:

BENEŠ, Edvard – NOVOTNÝ, Karel (ed). *Odsun Němců z Československa: výběr z Paměti, projevů a dokumentů 1940–1947*. Praha : Dita, 1996. ISBN 80-85926-06-7, 237 s.

HAHNOVÁ, Eva. *Sudetoněmecký problém: obtížné loučení s minulostí*. Praha : Prago Media, 1996. ISBN 80-901533-7-2, 276 s.

KAPLAN, Karel. *Pravda o Československu 1945–1948*. Praha : Panorama, 1990. Stopy, fakta, svědectví (Orbis). ISBN 80-7038-193-0, 245 s.

KURAL, Václav – RADVANOVSKÝ, Zdeněk a kol. *"Sudety" pod hákovým křížem*. Ústí nad Labem : Albis international, 2002. ISBN 80-86067-66-1, 547 s.

RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha : Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3, 459 s.

ŘEHÁČEK, Karel. *Němci na Karlovarsku v letech 1945–1948*. Plzeň : Karel Řeháček, 2011. ISBN 978-80-254-9620-6, 457 s.

ŘEHÁČEK, Karel. *Němci proti Československu na západě Čech (1918–1920)*. Plzeň : Karel Řeháček, 2008. ISBN 978-80-254-3358-4, 182 s.

STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945–1947*. Praha : Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2, 536 s.

TISKEM NEVYDANÉ PRAMENY:

HLAVÁČOVÁ, Dana. *Archiv města Plesná, 1787–1945(1946)*. Inventář. Cheb 2008, 40 s.

LEPŠÍ, Martina. *Místní národní výbor Šneky, 1945–1949*. Inventář. Cheb 2005, 24 s.

MIMRA, Jaroslav. *Městský národní výbor Plesná, 1945–1974*. Inventář. Cheb 1980, 31 s.

VAŇATA, Jan. *Johann Lehrmann a synové, továrna na stávkové zboží, Plesná, (1814)1817–1946(1952)*. Inventář. Klášter 2011, 56 s.

ÚSTNÍ PRAMENY:

Rozhovor s ženou odsunutou z Plesné v roce 1946. Plesná 3. 2. 2018, záznam v archivu autora.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE:

Historie města po válce [online]. Oficiální stránky města Plesná. Dostupné z URL: <http://www.mestoplesna.cz/plesna/mesto-plesna/historie-mesta-/#po_valce> [cit. 2017-12-13].

PLEVNÁ ŠALÁTOVÁ, Markéta. *Česká menšina v Plesné* [online]. Dostupné z URL: <<http://muzeumcheb.cz/sbornik/obsah/texty/plesna.html>> [cit. 2017-12-07].

SEZNAM ZKRATEK

atd. – a tak dále

čp. – číslo popisné

č. – číslo

ha – hektar

HJ – Hitlerjugend (Hitlerova mládež)

kg – kilogram

MěNV – městský národní výbor

MNV – místní národní výbor

MSK – místní správní komise

MSV – místní správní výbor

např. – například

NSDAP – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (Národně socialistická německá dělnická strana)

NSKK – Nationalsozialistisches Kraftfahrkorps (Nacionálně socialistický motoristický sbor)

OEK – okresní evakuační komise

ONV – okresní národní výbor

OSK – okresní správní komise

SA – Sturmabteilung

Sb. – sbírka zákonů

SDP – Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana)

SNB – Sbor národní bezpečnosti

SOkA – státní okresní archiv

SS – Schutzstaffel

St. – Saint

s. d. – sine dato (bez data)

tj. – to je, to jest

tzv. – takzvaný

t. č. – toho času

ZNV – zemský národní výbor

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1

Počet zaměstnanců v továrnách.....I

Příloha č. 2

Počet domů v jednotlivých osadách Plesné.....II

Příloha č. 3

Detailní počet obyvatel v jednotlivých osadách Plesné.....II

Příloha č. 4

Výzva k odsunu.....III

Příloha č. 5

Dotazník pro antifašisty.....IV

Příloha č. 6

Dotazník pro antifašisty.....V

Příloha č. 7

Orientační plán obce s vyznačením továren, neobydlených a zbořených domů.....VI

Příloha č. 8

Pohlednice obce.....VII

Příloha č. 9

Pohlednice obce.....VIII

Příloha č. 10

Pohlednice obce.....IX

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Počet zaměstnanců v továrnách¹⁶⁶

Firma	Zaměření firmy	Počet zaměstnanců
<i>Johann Lehrmann a synové</i>	Stávkárna a barevna	500
<i>Johann Geipl</i>	Zpracování kůže	300
<i>Adolf Päsold a syn</i>	Stávkové zboží	300
<i>Josef Friedl a synové</i>	Stávkové zboží	300
<i>Karel Rudolf Braun</i>	Stávkové a pletené zboží	250
<i>Adolf Geipl</i>	Stávkové zboží	100
<i>Karel Fischer</i>	Stávkové a pletené zboží	100
<i>August Reichel</i>	Stávkové zboží	100
<i>Geipl k. s.</i>	Stávkové zboží	80
<i>Bratři Geiplové</i>	Stávkové zboží	40
<i>Jiří Stübiger a nástupce Blohs</i>	Stávkové zboží	20
<i>E. Wettengel</i>	Stávkové zboží	20
<i>Adolf Blohs</i>	Stávkové zboží	20
<i>Ernst Schwarz</i>	Stávkové zboží	20
<i>Walter Böhm</i>	Stávkové zboží	15
<i>Josef Götz</i>	Výroba šlů a podvazků	15
<i>Erwin Päsold</i>	-	15
<i>Karel Netsch</i>	-	10

¹⁶⁶ SOkA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 911, sign. 105. MATLAS, Jiří – VOTÝPKA Zdeněk – HORNEKOVÁ, Jana. *Kronika obce Plesné, 1952–1957*, s. 15–18.

Příloha č. 2

Detailní počet obyvatel v jednotlivých osadách Plesné¹⁶⁷

Obec, část obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
Plesná	2907	3040	3239	3861	4725	4416	5425	2126
Lomnička	588	551	534	650	682	614	685	242
Plesná	1582	1658	1761	2185	2477	2382	2878	1095
Smrčina	144	141	172	178	201	198	165	88
Šneky	318	421	487	541	919	798	1233	547
Vackov	275	269	285	307	446	424	464	154

Příloha č. 3

Počet domů v jednotlivých osadách Plesné¹⁶⁸

Obec, část obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
Plesná	341	367	390	429	503	558	742	749
Lomnička	80	79	81	82	86	88	99	91
Plesná	162	171	181	211	251	294	390	395
Smrčina	24	26	27	27	28	29	30	31
Šneky	39	51	55	61	82	90	148	168
Vackov	36	40	46	48	56	57	75	64

¹⁶⁷ RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha : Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3, s. 342.

¹⁶⁸ RŮŽKOVÁ, Jiřina – ŠKRABAL, Josef. *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*. Praha : Český statistický úřad, 2006. ISBN 80-250-1310-3, s. 343.

Příloha č. 4

*Výzva k odsunu*¹⁶⁹

Okresní správní komise, Cheb

Datum 16/8. 1946. 194

Výzva

Jméno Scháferová Rezi Bydliště Šneky. čp.24.

Rod. příslušníci Scháfer František, Scháferová Marie

Scháferová Hildegard

K odtransportování z území Československé republiky připravte se
dne 17/8 1946. 1945, o 5. hodině
na místo

S sebou smíte vzít šaty, prádlo, obuv, potraviny na 7 dní a nejnnutnější nádobí, t. j. misku a příbor. Váha zavazadla pro jednu osobu jest přípustna do 50 kg.

Osobní doklady: Křestní list
Občanská legitimace
Kmenový list a tak pod.

Okresní správní komise, Cheb

St. t. Ch. - 1103 - V. 46

¹⁶⁹ SOkA Cheb, fond č. 136, MNV Šneky, 1945–1949, inv. č. 25, kart. 2, výzva k odsunu.

Příloha č. 5

Dotazník pro antifašisty¹⁷⁰

Vyplňte čitelně, osobně předati!
Leserlich ausfüllen, persönlich abgeben!

Dotazník pro antifašisty Fragebogen für Antifaschisten

Jméno: P ö h l m a n n Karel
Name: _____

nar.: 14. května 1897 místo: P e r n i n k
Geburtsdatum: _____ Geburtsort: _____

příslušnost, obec, okres: P e r n i n k, okres Nejdeč národnost: německá
Heimatzuständig, Gemeinde, Bezirk: _____ Nationalität: _____

povolání: účetní školní vzdělání: 5 tř. obecné školy
Beruf: _____ Schulbildung: 3 tř. měšťanské školy

nynější bydliště: P l e s n á čp. 390 okres: C h e b
 jetziger Wohnort: _____ Bezirk: _____

v jakém závodě anebo instituci do r. 1939 jsi pracoval:
In welchem Betrieb oder Institution bis 1939 gearbeitet: Továrna na rukavice Rich. Kapper, Praha

v jakém závodě anebo instituci po r. 1939 do dnešního dne jsi pracoval:
In welchem Betrieb oder Institution nach 1939 bis jetzt gearbeitet: Továrna na vyšívání Heřmann Bartl, P e r n i n k,
t.č. Továrna na kůže Jan Ad. Geipel syn, pod Národní správou, Plesná

byl jste ve službách čsl. armády: n e !
Standen Sie im Dienst der čsl. Armee: _____

služební hodnost a služební doby: ./.
Dienstgrad und Dienstzeit: _____

sloužil jste v něm. armádě (služební hodnost a udání doby): n e !
Haben Sie in der Deutschen Wehrmacht gedient (Dienstgrad und Dienstzeitangaben): _____

v jakém úseku jste bojoval: ./.
An welcher Front gekämpft: _____

byl jste před 10. X. 1938 členem fašistické strany (SDP): n e !
Waren Sie vor dem 10. X. 1938 Mitglied einer fasch. Partei (SDP): _____

od kdy, kde a jakou funkci jste zastával: ./.
Seit wann, wo, welche Funktion bekleidet: _____

byl jste po 10. X. 1938 členem nějaké fašistické strany (NSDAP); kde: n e !
Waren Sie nach dem 10. X. 1938 Mitglied der fasch. Partei (NSDAP) oder in einer ihrer Gliederungen:
wie lange: _____ wo: _____

sdělte nám Vaši činnost a funkce v této skupině: ./.
Berichten Sie über ihre Tätigkeit und Funktion in derselben: _____

byl jste před 10. X. 1938 členem antifašistické strany nebo proletářské organizace (sportovního klubu, Společensva Bratrství, Svaz přátel USSR); ve které a kde: Sociálistické mládež a sociálnědemokratická strana v Perninku od r. 1918 do r. 1922,
Waren Sie vor dem 10. X. 1938 Mitglied einer antifaschistischen Partei oder prolet. Massenorganisation: (Sportverein, Genossenschaft, Solidarität, Bund der Sowjetfreunde); In welcher und wo: _____

Komunistická strana v Perninku od r. 1922 do r. 1938, Komunistická strana v Praze do ledna 1939, Dělnické konzumní družstvo v Perninku od r. 1920 do r. 1938 a jiné dělnické svazy .

¹⁷⁰ SOKa Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, dotazník pro antifašisty.

Příloha č. 6

Dotazník pro antifašisty¹⁷¹

sdělte nám svoji činnost v antifašistickém hnutí od 10. X. 38 až do osvobození:
Berichten Sie über ihre antifasch. Tätigkeit vom 10. X. 38 bis zum Tage der Befreiung der CSR:

v i z p ř í l o h a !

byl jste pronásledován, trestán za Vaši antifašistickou činnost: kdy: **1939, 16 týdnů vězení Gestapem a**
Erlitten Sie Verfolgung, Strafe für ihre antifaschistische Tätigkeit: wann: **37 týdnů v konc. táboře Dachau.**

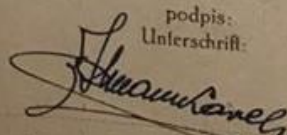
jak jste byl trestán:
welche Bestrafung: **Povolení z konc. táboře Dachau na pohřeb manželky**

jaké doklady, resp. svědky můžete uvést:
Welche Beweise, bzw. Bürgen können Sie anführen: **vystaveny dne 8.8. 1939,**
Četnická stanice v Perninku,
Poštovník Černý, Chodov,
Pan Jiskra, předseda Místní správní komisi, Pernink,
Listonoš Hofmann, Mách Václav, Prukopek Václav a všichni Češi, kteří
roce 1938 bydleli v Perninku a roku 1945 zase se tam vrátili.

Prohlašuji, že veškeré výše uvedené údaje se zakládají na pravdě a přísl. doklady mohu kdykoliv předložit.
Ich erkläre an Eides Statt, daß sämtliche obige Angaben der vollen Wahrheit entsprechen und von mir jederzeit durch
Beweismittel bestätigt werden können.

P l e s n á , d n e 30. října 1945.

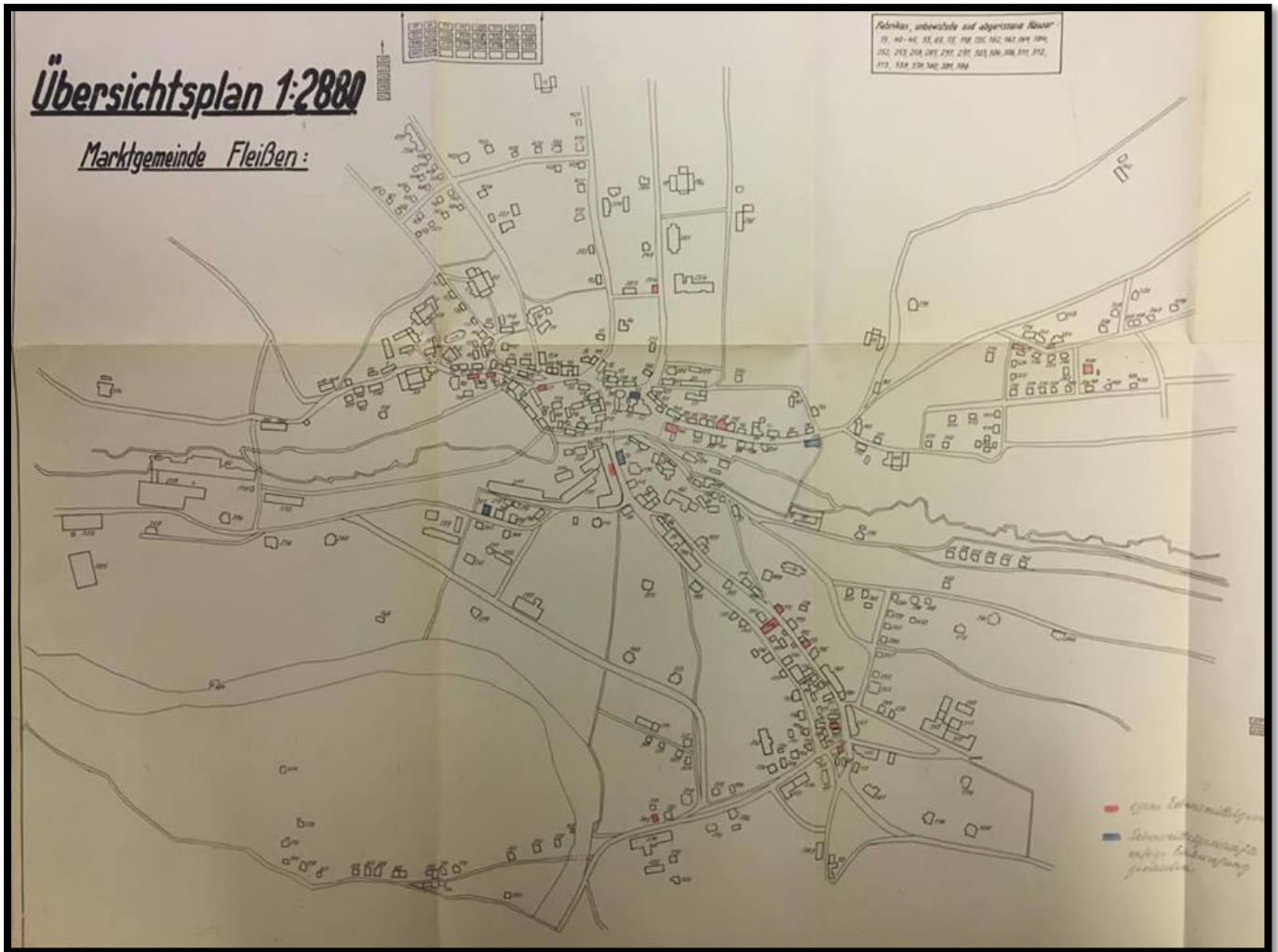
potvrzeno komisí:
Bestätigung der Kommission:

podpis:
Unterschrift:

¹⁷¹ SOKA Cheb, fond č. 134, MěNV Plesná, 1945–1974, inv. č. 338, sign. 504, kart. 36, dotazník pro antifašisty.

Příloha č. 7

Orientační plán obce s vyznačením továren, neobydlených a zbořených domů¹⁷²

¹⁷² SOkA Cheb, fond č. 140, Archiv města Plesná, 1787–1945 (1946), inv. č. 490, kart. M2, orientační plán obce s vyznačením továren, neobydlených a zbořených domů (1935).

Příloha č. 8

*Pohlednice obce*¹⁷³

¹⁷³ SOkA Cheb, fond č. 140, Archiv města Plesná, 1787–1945(1946), inv. č. 490, kart. F15, pohlednice obce (1914–1944).

Příloha č. 9

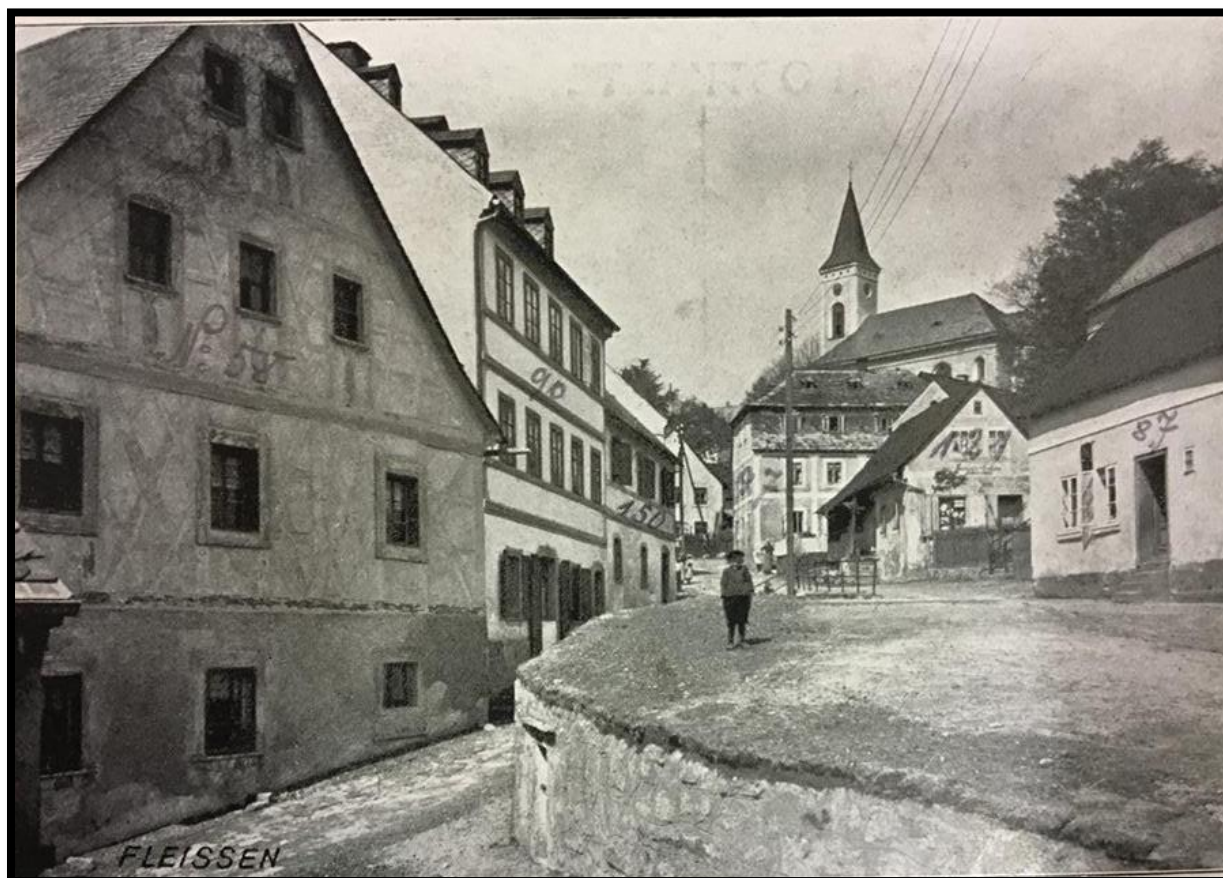
*Pohlednice obce*¹⁷⁴

¹⁷⁴ SOkA Cheb, fond č. 140, Archiv města Plesná, 1787–1945 (1946), inv. č. 490, kart. F14, pohlednice obce (1914–1944).

Příloha č. 10

*Pohlednice obce*¹⁷⁵

¹⁷⁵ SOkA Cheb, fond č. 140, Archiv města Plesná, 1787–1945 (1946), inv. č. 490, kart. F11, pohlednice obce (1914–1944).